

Fiatalok.

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA.

SZERKESZTI:
LÁSZLÓ DEZSŐ.

TARTALOM:

BALÁZS FERENC

*

Bomlás, vagy egység? (László Dezső.)

*

A „Nem lehet” vita margójára.

*

Új könyv Petőfiről (Szabédi László.)

*

Szabó Dezső, az építő. (Korponay L.)

*

A Viharsarok (Szabó L.) és a Néma forradalom (L. D.)

*

Halottak, akik élnek. – Élet és művészet. – Népegészség és orvosellátás. – Gazdaság és filozófia. (Tóth Kálmán). – Magyar fiúk a stâneştii tanfolyamon. – Német munkatáborok (Balogh L.). – A Concordia (Nagy L.) és a Méhkas (Horváth A.) – Az ifjúsági parlament kérdéséhez. – Pályaválasztás. – Főiskolás élet.

CLUJ-KOLOZSVÁR,
VIII. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM.

II.

Balázs Ferenc

– Búcsúszavak az Erdélyi Fiatalok nevében,
Mészkon, 1937. május 24-én. –

Az Erdélyi Fiatalok nevében jöttünk tanuskodni Balázs Ferenc koporsója mellé. Tanuskodni arról, hogy ki volt ő nekünk és mi volt az ő szolgálata a megébredő, új öntudat és sorsvállalás felé haladó erdélyi magyar ifjúság életében. Milyen korán kell tőle búcsút vennünk, milyen sokat várunk volna még tőle példaadásban, beszédben, írásban és figyelmeztetésekben és mégis az az örökség, amelyet ránk hagyott, egészen világosan áll melőttünk.

Balázs Ferenc első nagy figyelmeztetése számunkra, hogy nemzeti megújítása érdekében fajunk elrejtett, ősi kincsei felé kell fordulnunk. Világosan látta, hogy az erdélyi magyar művelődés nagy lelki tartaléka és erőforrása az erdélyi magyar nép és azon belül éppen a legnagyobb és legegységesebb tömböt alkotó székelység. Még kevesen vallották ezt az igazságot akkor, amikor azt mindjárt a huszas évek elején, a még diák Balázs Ferenc meglátta és meg is mutatta. És amilyen mértékben követelte a nemzeti művelődés népi erők által való megújulását, éppen olyan erősen harcolt azért is, hogy egész kisebbségi társadalmi életünk szervesen, alulról felfelé, népi tömegeinken épüljön fel. Merem vállalni, hogy senki sincs Erdélyben, aki nálánál világosabban meglátta volna kisebbségi szervezkedésünk új vonalát és aki nálánál életrevalóbban meg is tudta volna mutatni, hogy ezt az új, alulról felfelé haladó népszervezést meg is lehet valósítani. A népi gyökerek felé való visszanyulásával és faluszervezésével szervesen függ össze öntudatos és szándékos vidékiessége. A falvakat a vidék faluival és központi városával együtt kell új gazdasági, társadalmi és kulturális egységbe vonni. Egész társadalmunk pedig ezekből a vidéki életkapcsolatokból tud életteljes egységgé alakulni.

Az eltemetett, ősi, népi gyökereiből megéledő japán, kínai és indus nép versein és meséin át tudta értékelni a mi népi irodalmi termésünket. Öntudatosan meglátta, hogy a mai városok felé törő világcentrálizációval szemben az élet egészséges, új formája a való vidéki élet. Modern ember volt, számára az aranyosvidéki falu nem jelentett elzárkózottságot, mert maga nyitotta meg és tartotta maga számára állandóan nyitva a legszélesebb emberi művelődés útjait. Világháború utáni generációnkban ő jelenti a legegységesebb emberi tekintetet és műveltséget.

Világtávlatokban járó lelke fel tudott szabadulni az élet

Erdélyi Magyar Adatbank

elszükítő előítéletei alól. Az elfogultság bármilyen formája egészen távol volt tőle, mert első sorban önmagával szemben volt elfogulatlan. Nem ismertem embert, aki nálánál bátrabban mert volna a maga revíziójáról, gondolatai, felfogása öntudatos átfelművelődéséről beszélni és írni. Ő tudta, hogy a kisebbségi sors egészen új formája a magyar életnek. Meg kell teremni ennek az életnek meg nem levő belső tartalmát és külső formáit.

Balázs Ferencben mindig az élet széles mezőkre kinyúló gazdagságát csodáltuk. Igazi modern ezermester székegy volt. Nem tévedek, ha azt mondom, hogy a szellemi életnek nem volt olyan területe, ahol ne alkotott volna valamit. A népmesétől a teológiáig, a gyermekjáték készítésétől a linoleum metszésig mindennel foglalkozott és nem volt olyan, alkotása, amelyre ne nyomta volna rá lelke sajátos bélyegét. És ez az univerzális szellemű ember a leggyakorlatibb gazdasági szakértő is volt egyben. Örökösen új munkára figyelő szelleme mindig az egész életet nézte, jól tudta, hogy a lelki életnek testi feltételei és az egészséges testi életnek lelki feltételei vannak, világosan látta, hogy a népnek kenyeret kell adni, hogy szabadon élhessen az emberi művelődés nagy ajándékaival, de sohasem felejtette el, hogy annál fehérebb és puhább lesz a népkenyere, minél igazabb művelődéssel tudja életét tömörebbé tenni.

Ha Balázs Ferenc élete belső összefüggését nézzük, önkéntelen felkiáltunk:

Imeegy ember, aki tudja, hogy mit cselekszik, aki nem tétlen, nem busong, nem jajgat, hanem határozottan megy, a maga útján és mindig csak biztosan és bátran megy előre. És nem egyedül megy, sokan követik. Többen, mint gondolnák azok, akik olyan sokszor raktak köveket és töviseket nehéz útjába. Én tudom, hogy Balázs Ferencet ezután még többen fogják követni.

Imeegy ember, aki a szolgálalkúság századában egészen szabad tud lenni. Nem függ csoportoktól, ideológiáktól, hatalmasoktól, nagyszerű szabadságban követi biztosan felismert hivatás-tudata parancsoló törvényszerűségeit.

Imeegy ember, aki életerős, hódító fiatalsággal, szívében egy új világ biztos körvonalával egészen derűsen tud egy megromlott, régi világgal szembe nézni.

Oh, hogy kellenek az ilyen fiatal magyarok Erdélybe és minden-hová, ahol magyarok élnek! Oh milyen fájdalom, éppen őt veszíteni el! Neki azért kellett ilyen korán meghalnia, hogy még elég jókor, ősi magyar atkunk szerint legalább halálában tudjuk meglátni élete értékes figyelmeztetéseit. Mi arról tanuskodunk itt a sírja mellett, amikor beszédes ajka becsukódott, tolla kezéből kihullott, hogy élete egyre többet tanító, egyre beszédesebb, egyre inkább az életet mutató léletté lesz. Tanuskodunk, hogy lássa meg ez a falu, ez a vidék, az erdélyi magyar ifjuság, egész kisebbségi népközösségünk, egész fajtánk, hogy milyen nagy élet-darabot, milyen hódító életerőt, milyen biztos útmutatót veszítettünk el benne.

De Balázs Ferenchez méltóan csak akkor állhatunk meg itt, ha nem elvesztését síratjuk, hanem meglátjuk ránk hagyott örökségét és annak kötelező terhét szent fogadalommal magunkra vállaljuk. Itt maradt, árva családjának nem tudunk más vigasztalót mondani, mint azt a vallomástételt, hogy élete nem volt hiábavaló élet és halálával nem lett félbeszakadt élet. Most, amikor megpihent drága testét a rög alá temetjük, most indul el Balázs Ferenc igazi nagy útjára.

Ugy nézünk Rád, Balázs Ferenc mint ahogy a gazda néz az elvetett mag után. Egy szempillantásra eltakar a rög, de tudjuk, hogy bizony kikelsz alóla.

Amíg fajtánk él, mindig világítani fogsz azoknak, akik ezért a fajért élnek és mindig égető, tüzes ítélet leszel azok felett, akik eladták az élethez való jussukat és nem állottak mások szolgálatába. Csak egy szempillantatra bucsúzunk tőled, míg fájdalomtól feltört szívünkben új életre kel fiatal életed gazdag magvetése.

LÁSZLÓ DEZSŐ.

Május 23-án szállították holttestét falujába, amelyet munkájával és áldozatával örökölt meg. Az Aranyos hidjához eléje ment virágokkal teli az egész falu, nemcsak a 400 magyar, hanem a község egész román lakossága is. A Debreczeni László tervei szerint restaurált és az Ő saját kezével kifestett gyönyörű ősi kis templomban rava-talozták föl. Május 24-én délután 4 órára eljöttek mindazok, akik már életében felismerték munkájának jelentőségét és akiket felejthetetlenül megajándékozott egyéniségének és munkájának értékeivel.

Az egész falu apraja, nagyja és messze vidékről összesereglett falusiak vettek utolsó bucsút tőle. *Árkossy Tamás* köri esperes megrendítő gyászbeszédében tett fogadalmat arról, hogy eszméi máris kikeltek és gyümölcsöt teremnek s hogy ezeknek az eszméknek jegyében fognak mindig tovább dolgozni. – Fehérbe öltözött lányok és falusi asszonyok hosszú menete vitte a rengeteg virágot. A koporsót lelkészársai emelték vállukra, tőlük az Erdélyi Fialatok, a Tizenegyek és az írók, majd a főiskolai hallgatók és unitárius teológusok vették át s aztán népe: mészköi férfiak és asszonyok vitték ki a sírig. Kőkösy Kálmán jelenlegi lelkész imája után a mészköi gyermekek bucsúztak el tőle, aki „olyan voltál, mint mi a gyermekek”. Utána mészköi híveinek egyszerű mély szavai, majd a gyászbeszédnek egész sokasága következett, melyekből Kiss Elek megkapó szavai és Fikker János lelkész búcsúja emelkedett ki. A Helikon írói nevében Tamási Áron mondott megrendítő szavakat. „Akiket valaha temettünk, te azok közül a leg-tisztábban mutattad meg, hogy ezen a földön miképpen kell élnünk és meghalnunk...” Maksay Albert a Tizenegyek, Szabó Lajos a főiskolai hallgatók, Filep Imre és Benedek Gyula az unitárius teológusok és egyetemi hallgatók nevében bucsúztak s végül László Dezső tartotta meg lapunkban közölt gyászbeszédét, Balázs Ferenc egész egyéniségének és munkájának jellemzését. Este lett, mire az alabástrommal tele kemény mészköi rögök beborították azt a koporsót, amelyben kisebbségi életünk egyik legnagyobb tehetsége és legáldozatosabb egyénisége pihen. Akinek szelleme most indult el hódító útjára.

Két írás közvetlen hatása alatt állok akkor, amikor ezt a cikket írni kezdem. Nemrégén olvastam *Makkai Sándor*: Nem lehet c. felkiáltását és *Féja Géza*: Vihar-sarok c. nagyhatású társadalmi rajzát. *Makkai* cikke rámutat arra, hogy a kisebbségi élet a vízszintes síkban bontja meg a magyarság belső, kulturális egységét, *Féja Géza* viszont a faj függőleges síkban mutatkozó belső szakadásainak ijesztő vonalait tárja elénk. *Szekfű Gyula*: Három nemzedék c. műve legutolsó kiadásának utolsó könyvében viszont a nemzeti egység vízszintes és függőleges tagozódására egyaránt rámutat. *Makkai, Féja* és *Szekfű* három egészen különböző irányból indult és különböző területen dolgozó magyar látó és mégis mindhármán elkerülhetetlenül érzik, hogy a nemzeti élet belső tagozódásában súlyos szakadások történtek és ezek a szakadások egyre inkább mélyülnek. Irodalmi formában talán *Ravasz László* mutatott rá először a külön transzilván magyar szellemben rejlő veszedelmekre az Irodalmi schizma c. tanulmányában. Ő még csak az irodalom területén látta meg a kétlelkűség veszedelmét, *Makkai* ma már, különösen a Magyar Ut elmúlt őszi számaiban megjelent cikksorozatában, minden tekintetben látja a magyar lélek kisebbségi sors miatti vízszintes széttagozódását. *Szekfű* és *Féja* figyelemzetése után pedig már ott állunk, hogy ez a kérdés nemcsak a kisebbségi helyzet miatti kérdése a mai magyarságnak, hanem attól függetlenül is a legsúlyosabb tehertétele a magyar sorsnak. Nem kizárólag a kisebbségi sors miatt kell ma a magyarság lelki, kulturális egységének megbomlásáról beszélnünk, sőt szinte azt mondhatjuk, hogy nem is a kisebbségi sors jelenti ennek az egységnek a legsúlyosabb megbomlását. Ezzel nem mondjuk azt, hogy nem kell súlyosnak minősítenünk a kisebbségi sors miatti széttagozódást, de ova-kodnunk kell attól, hogy csupán ebben lássuk az egység megbomlásának tüneteit. (*Kovács Imre* lapunkban is ismertetett könyvét cikkem megírása után olvastam. Ez a könyv mondja ki leghatározottabban a faj függőleges szét tagolódását).

I.

Mindjárt a vizsgálódás elején fel kell tennünk a kérdést, hogy *egyáltalán lehet-e bármelyik nemzet életében belső, gondolati, érzelmi egységről beszélni és ha lehet, akkor mit kell ez alatt értenünk?* *Szabó Dezső* válaszolta egyszer azoknak, akik a magyar egység megbontásával vádolták, hogy mutassák meg azt az egységet, amelyet ő megbontott. Valóban ezt az egységet nem lehet megmutatni. A nemzet történelemben folyó léte már önmagában kizárja azt, hogy annak minden tagja minden kérdésben egyformán gondolkozzék és mindig ugyanazokat az érzéseket hordozza. Minden nemzet szüntelenül más és más szellemi és természeti hatások alatt áll és ezekre a hatásokra a nemzet életének más és más rétegei szoktak öntudatosan, vagy öntudatlanul visszahatni.

Ezek a különböző hatások és a különböző rétegeknek ezekre való különböző visszahatása még nem jelenti a nemzet belső lelki egységének megbomlását. Sőt azt lehet mondani, hogy minél több hatásra tud egy nemzet különböző rétegei által visszahatni, a nemzet annál erősebb. Minden nemzetnek minden időben meg kell mutatnia, hogy képes az újabb és újabb hely-

zeteknek és hatásoknak újabb és újabb magatartásokkal a szemébe nézni. A francia akkor is francia marad, ha kommunista, ha nemzeti szociálista, ha királypárti, vagy ha aktiv katolikus. A mai francia életet ezeknek a hatásoknak és az ezekre való visszahatásoknak az eredője alkotja. A nemzet lelki egységét nem az adja, ha annak szellemi életét elszintelenítjük, uniformizáljuk és egyszínűvé tesszük, mert ezzel az eljárással a nemzet ellenállóképességét csökkentjük. Annál betegesebb egy nép, minél inkább nem mer sokszínű és sokárnyalatu hatás ütköző pontjába kerülni. Sajnos, ma világlélelenség a nemzeti életek egyszínűre való átfestése, vannak vörös, barna és fekete színű nemzetek és faji ideológiák. Sokan gondolkoznak úgy, hogy ez az egyszínűség jelenti az igazi, erős nemzeti életet. Elfeledik, hogy ezzel az egyszínűséggel, amelyet csak diktatúrával lehet megvalósítani és fenttartani, mennyi veszteség jár és milyen kiváló szellemi értékeket kell ennek az egységnek érdekében a nemzeti kulturális élet élő vonalából száműzni. A történelemben érvényesülő minden szellemi mozgalomban van valami igazi, életrevaló figyelmeztetés, valami komoly veszedelemre való határozott rámutatás. Ezért ezeket nem kell visszafojtani, vagy száműzni, hanem ezek vonalában folytonosan alakítani kell a faj belső világát. Talán az angol nemzet tudja ebből a szempontból az igazi iskolapéldát szolgáltatni.

Ugyanez a helyzet az egység függőleges vonatkozásával kapcsolatban is. Minden új szellemi mozgalom a faj életének valamelyik rétegére támaszkodik és valamelyik rétegben mutatkozó veszedelmekre mutat rá. A testben a fájdalom jelzi, hogy valamelyik testrészben az élet lehetőségét súlyos veszedelmek fenyegetik, a nép életében valamely új szellemi irányzat tölti be ezt a szerepet. A teendő tehát nem az, hogy azokat, akik a nép életének annak valamely rétegében mutatkozó veszedelmére utalnak, a nemzet életéből száműzzük, vagy terrorral elhallgattassuk, hanem az, hogy azok figyelmeztetéseit halálosan komolyan vegyük. Féja Gézát nem kell megbüntetni azért, mert határozottan felhívta a figyelmet arra, hogy az agrár-proletáriátus mostani helyzetében a magyarságot milyen veszedelmek fenyegetik, ő nem bontotta meg a nemzeti egységet, csupán tényleges veszedelmekre mutatott rá, amelyek ezt az egységet veszélyeztetik.

Azok ápolják az igazi nemzeti egységet, akik elfoglaltság és előítélet nélkül nemcsak az általuk elfoglalt egyik érdek, hanem az általános közjó szempontjából tudják a nép életét nézni. Aki minden további nélkül valaki mást, vagy egy másik munkaközösséget a nemzeti egység megbontásával vádol, tulajdonképpen máris megbontotta a nemzeti egységet, mert csupán saját magában és körében látja magát az egész nemzetet. A szűklátókörű, saját szőré bőrű magyarok közé való elzárkózás, önmagunk határozott elkeretezése jelenti a nemzeti egység megbontását. Aki azt hiszi, hogy az ő magyarsága a magyarság, aki azt hiszi, hogy csak úgy lehet valaki magyar, ahogyan ő magyar, az annál inkább ellensége a belső lelki egységnek, minél inkább vádol másokat ennek az egységnek megbontásával. És ez a megállapítás érvényes mindenkire, akár mágán, akár proletár, akár protestáns, akár római katolikus az illető.

Minden emberi test belső egységet alkot. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a testnek mindenik tagja kéz, vagy láb, vagy fej. Az egység azt jelenti, hogy mindenik tag a másikért él és egyik sem zárja ki a másik tagot a testből azért, mert az nem az a testrészt, amelyik éppen ő. Nem mondhatja a fej a lábnak, hogy megbontod a test egységét, mert egy súlyos ütés következtében neked valami fáj, nem kiabálja a fej, hogy hallgasson az összezúzott kéz, hiszen tulajdonképpen a fejben fáj az egész test, ha annak valamelyik részét megütötték. A faj igazi szellemi rétege van arra hivatva, hogy a közös élet minden nyomorúságát, kötöttségét felismerje és annak megszüntetésére mindent megtegyen.

A nemzet egységének igazi megbontása tehát nem kívül, a nemzet életét meghatározó különböző szellemi hatásokban, a nemzet új rétegeinek nyomorúságára rámutató kellemetlen mozgalmakban, hanem mindig a nemzet felelős vezetőiben van, ha azok a vezetők önzően a maguk és csoportjuk létének biztosításában látják a nemzeti élet egészét és maguk kis körét tekintik a nemzet egységének.

II.

Hogy állunk a nemzeti egység kérdésével a kisebbségi életben? Itt két oldalról kell a kérdést nézni, egyfelől a faj egésze, másfelől a kisebbség belső tagozódását illetően.

Mit jelent a kisebbségi helyzet a faj egésze szempontjából? Lényegében azt, hogy az egy történelmi multtal, közös nyelvvél és kulturával rendelkező nemzetnek bizonyos csoportjai egy másik állam fennhatósága alatt, az anyatomb tömegeitől különválasztva élnek. A kisebbségi helyzet mindenekelőtt az állampolgári hovatartozás megváltozását jelenti. Ezzel természetesen jár együtt újabb kulturális és nyelvi hatások átvétele is. A kisebbségi sorsnak azonban nem okvetlenül kell a nyelv és kultúra elsovadását jelentenie. Az bizonyos, hogy veszedelmeket rejt magában az a körülmény, ha valaki állandóan egy másik kultúra és nyelv hatásának van kitéve, de ugyanez a folyamat a nemzeti élet meggazdagodását is jelentheti.

Nincs egyetlen nemzeti kultúra sem, amelyik teljesen el tudna más kulturáktól zárkózni. A kisebbségi életben keresztül a nemzeti kultúra olyan népek kulturájával találkozik, amelyekkel eddig nem igen törődünk. Ma már világosan látszik, hogy a magyarság környező népeinek kulturájában értékei figyelmeztetéseket tud találni és ezekkel még mostan sem számolna, ha bizonyos néprétegei nem kerültek volna a környező államok keretei közé. Ha a mai magyarság belső kulturális összetételét nézzük, akkor feltétlen rokonságot kell találnunk a magyarság kulturája és igazi kulturális törekvései és a környező népek hasonló megnyilvánulásai között. A cseh kulturával a történelmi hatások ezer ágának a közössége kapcsolja össze a magyar kulturát, a román, tót és szerb kulturával viszont a hatalmas agrár népi tömegek közös sorsúsága alkot kapcsoló hidat. Úgy a románok, mint a tótok és szerbek között ma hatalmas arányú munka folyik abban az irányban, hogy a nemzet *népi rétegeinek meglévő kulturáját egy egészen sajátos modern népi kulturává fejlesszék ki*. Ebből a szempontból egyetlen európai ország sem tud annyi figyelmeztetést adni a mai magyar népművelődési mozgalmaknak, mint a fentebb említett három szomszéd nép. Innen van az, hogy a magyar szellemi életnek azok a vezetői találták meg leghamarább az utat a környező népek felé, akik

valóban a magyar nép művelődésének ügyét tekintik a mai magyarság legégetőbb művelődési kérdésének. Mialatt Magyarország még mindig egy bizonyos közép-osztály megerősítésén és kiművelésén fáradoz, addig a környező népek legdöntőbb kulturális feladatuknak a nép-művelődés útjának egyengetését látják. Ez a helyzet kényszeríti a kisebbségi magyarságot mindinkább arra, hogy maga is igazi és komoly népnevelési munkába kezdjen és ez a helyzet figyelmezteti a többségi magyarságot is arra, hogy a nemzeti művelődés útját mindinkább a népi rétegek felé kell vennie.

A fent jelölt szempontok már utaltak arra, hogy a környező országokban határozott és egészséges *demokratizálódási* folyamat indult meg az élet minden területén. A kisebbségi magyarság nem zárkózhatott el ez elől az egészséges folyamat elől, sőt ebben segítségére volt sok olyan intézkedés, amely életnyilvánulásait vissza meg visszaszorította. A kisebbségi magyarság életében úgy a vagyoni, mint a társadalmi állás tekintetében határozott nívelálódás következett be. Ez kétségkívül jelenti bizonyos osztályok lefelé való súlyedését, de egyben más osztályok felemelkedését és nagyobb szerephez és súlyhoz való jutását is. Természetes következménye ennek a folyamatnak, mivel a többségi magyarságban nem következett be ugyanez a demokratizálódás, hogy nagy eltolódás észlelhető a kisebbségi és többségi magyar sorsban élő ugyanazon társadalmi rétegek között. Általában a mi falusi, egészen kis gazda egyéneink magasabb szinten vannak, mint a többségi sorsban élő hasonló egyének, nálunk aránylag sincsen meg az a falusi proletárréteg, amely a mai Magyarország egyik legsúlyosabb sebének jelenti. Ezzel szemben természetesen a nagybirtokos és nagytőkés réteg is teljesen hiányzik. A társadalmi elégedetlenség tehát nem ébred fel akkora mértékben ugyanazon faj különböző rétegei között.

Makkai Sándor írta, hogy a kisebbségi magyarság hivatása *a szellemi élet ellentétes sarkainak áthidalása*. A kisebbségi ember természetesen nem lehet szélsőséges ember, mert minden szélsőségeség a halálát jelenti. Ebben a magatartásában óriási erő rejlik, különösen ma, amikor a legszélsőségesebb mozgalmak felvonulását szemlélhetjük. A kisebbségeknek ez a jellemvonása magára arra az országra nézve is értéket és megnyugvást jelent, amelyben azok élnek. A nemzet kisebbségi sorsban élő egyedeinek az a szerepük a nemzet szellemi életében, hogy örökösön a szélsőséges mozgalmakban rejlő veszedelmekre utaljanak.

A nép felé való öntudatos odafordulásban, a természetes demokratizálódásban és az ellentétek kiegyenlítésében vállalásában a kisebbségi szellem három legjelentősebb jellemvonására mutatunk rá. A nemzet kisebbségi sorsban élő egyedei ezt a hármas figyelmeztetést adják az egész nemzetnek. Mialatt miattuk a vízszintes síkban fenyegeti veszedelem a nemzet lelki egységét, ők a nemzet függőleges síkban bekövetkező szakadásaira mutatnak rá. Nagyon érdekes, hogy a kisebbségi ember mindig nagyobb rokonszenvet érez a többségi magyarság saját országában való szenvedései és nyomorúságai iránt, mint a többségi sorsban élők. A kisebbségi magyarság fentemlített hármas jellemvonása életes figyelmeztetést tartalmaz a többségi magyarság számára. Természetesen, ha a többségi magyarság még sem tudna erre az életrevaló útra lépni, akkor okvetlenül mélyebb és mélyebb szakadék fog a különböző sorsban élő magyarok lelke közé meredni, de ismétlem, ezen szakadás bekövetke-

zésének oka nem egyedül a kisebbségi magyarság és az az állam, amelyben a kisebbségi magyarság él, hanem maga a többségi magyarság, amelyik nem tanul a környező államoktól és az azokban élő kisebbségi magyaroktól.

Most tekintsünk a kérdés másik oldalára: *mi az egység szerepe és jelentősége a kisebbségi magyarság életében?* Már a bevezetésben rámutattunk arra, hogy az egység nem uniformizálást, hanem a különböző szervek és irányzatok együttműködését jelenti. A kisebbségi magyarság belső egysége akkor valósul meg, ha élete minden sajátos köre számára megfelelő szerveket tud létrehozni és ezeknek együttműködését biztosítani tudja. Különösen nálunk kell arra vigyázni, hogy az egyes életformák között a határvonalak ne mosódjanak el. Csak ezzel a rendszerrel lehet a szükségletlen surlódásokat és belső villongásokat kikerülni. Az egyházak legyenek egyházak és semmi mások, a politikai párt legyen politikai párt, a gazdasági egylet gazdasági egylet, az irodalmi társaság irodalmi társaság, de aztán mindenik igazán és valójában legyen az, ami. A kisebbségi magyarság életében talán most érkezünk el ennek a szükségletnek komoly meglátásáig és értékeléséig. Eddig nagyon sok ponton azért kellett kárt szenvednünk, mert összekevertük a hatásterületeket és nem vontuk meg egyes szerveink munkaterületét. Két szervet egy munka végzésére sohasem szabad létrehoznunk. Megvagyok győződve, hogy a mai kisebbségi helyzetben fentálló belső feszültségek levezetésének más útja nincsen, mint különböző szerveink sajátos feladatainak világos és kölcsönös megállapítása és tiszteletben tartása. Itt még az sem baj, ha a különböző szervek különböző felfogás szerint dolgoznak, a fontos csak az, hogy mindenik szerv a maga munkáját végezze. A közösen széttagolt munka becsületos elvégzése közelebb

hozza a szembenálló mozgalmakat, mint a sok egyezkedési kísérlet. A majdnem húsz esztendőse kisebbségi életnek sok fájdalmas tapasztalata és kudarcra volt, nyilván meglátszott belső egységünkhiánya. Ennek az oka pedig az, hogy senki sem elégedett meg a maga sajátos munkaterületével, hanem valami másra is át akart lépni és ebből kifolyólag a maga területén csak fél-munkát végezhetett. Úgy látszik azonban, hogy megindult közöttünk is a belső egység keresésének általam jelzett útja. Ez az egység azt jelenti, hogy egyetlen meglévő szervünk sem tekintheti magát olyan befogadó-képességűnek, hogy ő maga biztosítsa a különböző szervek egységét. Ezt a szervet csakis a különböző szervek együttműködése alkothatja. A mi életrevalóságunk és egyben belső egységünk megvalósítása is attól függ, hogy miképpen tud mindenik kisebbségi szervünk lemondani az idegen munkaterületek vállalásáról és lesz kifejezetten azzá, aminek betöltésére rendeltetett. Egyben ez fogja azt is megmutatni, hogy valóban a kisebbségi sorsban élő véreink javára akarunk-e szolgálni, vagy más külső célok vezetnek. Mert azt ismét világosan kell látnunk, hogy azok a mozgalmak jelentik a kisebbségi magyarság belső egységének meg bomlását, amelyek a kisebbségi magyarságot érzékenysége miatt külső célok szolgálatára akarják kihasználni.

Végeredményében a kisebbségi sorsban élő magyarok ugyanannak a fajnak egy bizonyos külső helyzet által meghatározott és befolyásolt rétegét jelentik. Amilyen mértékben öntudatosan tud erre a sorsra maga a kisebbség visszahatni és tudja ezt a visszahatást maga a többségi magyarság is öntudatosan a maga életébe beleépíteni, olyan mértékben ellensúlyozódik a kisebbségi sors miatti egységmegbomlás és tud a kisebbség egyre elevebbé lenni.

A „Nem lehet” vita margója.

Makkai Sándor *Nem lehet* c. közismert írásával kapcsolatban szemlét közlünk a különböző álláspontok ábrázolására. Emellett azonban arra is kötelezve vagyunk, hogy a kérdésben saját álláspontunkat is kifejezzük.

Elsőnek László Dezső szerkesztőnk írta meg a *Kiáltó Szóban* megjelent cikkében, hogy Makkai Sándor kérdéses írása nem tanulmány, hanem lírai alkotás: elegia. A *Láthatár* májusi számában Szekfű Gyula ugyanezt a felfogást fejezi ki, amikor azt mondja, hogy „Makkai Sándor cikke nem tartozik sem a „kisebbségtudomány”, sem semmiféle racionális kategória körébe; a szerző megrendítő érzésvilágának kifejezése akkor, amikor éppen felszabadult a nyomás alól és az első szabad pillanatban, még félig öntudatlanul, megkísérli szenvedésének leírását.” Ez az írás Makkai Sándor pillanatnyi helyzetére jellemző és azt ábrázolja és magyarázza. Legtávolabbra való kilengése attól a ponttól, amelyen Transilvániában állott. Írása megérthető abból a helyzetből, amelyben íródott, s nem is lett volna körülötte semmi zavar és senkinek semmiképpen nem is ártott volna, ha azt igazi lírai jellegének megfelelően egy lélek érzelmi kitörésének tekintik. Makkai azonban nem ehhez szoktatta az embereket és ebből származott, legkárosabb hatása: a kisebbségi élet lehetségeségébe vetett hit megingatása. Makkai hirdette mindig a kisebbségi sors külön méltóságát, erejét, világhivatását. Személye és műve egyik erőt adó, figyelmeztető szimbólumunk volt: Ime lehet kisebbségi életet élni és abban lehet gazdag hatású, felfelé ívelő, egészséges életet élni. Eltávozása által már sok lélekből megingatta ezt a hitet, újabb írása pedig ezt a folyamatot csak fokozta. Makkai Sándor nem magán ember, hanem közszellem és szellemi szimbólum volt, azon kevés mai magyarok egyike, aki munkája sugallata alatt lelkeket tudott az életre megtartani. Cikke ezt a felbecsülhetetlen hatást és erőt rombolta le, vagy gyengítette meg nagyon sok erdélyi magyar életében. A Transilvániában küzdő szellemi vezetőknek óriási feladata lesz valamiképpen betölteni azt az űrt, amelyet Makkai Sándor hagyott maga mögött, de még nehezebb feladat lesz új szimbólumokat, felfelé emelő eszméket találni, hogy így ismét bebizonyítsuk, hogy van létjoga a külön kisebbségi magyar életnek és ez az élet hősies és céltudatos emberi élet lehet.

A „Nem lehet” körül lezajlott vita elsősorban a cikk belső ellentmondásaira mutat rá. *Hegedüs Nándor* (Szabadság) megállapítja, hogy ez a teljesen peszsimista felfogás káros mindazokra, akik kisebbségi sorsban élnek, mert élethitüket gyengíti, ellentétes a modern kisebbségi elmélettel, mely éppen teljes lehetőségű emberi élet adására törekszik. Cikkén a totalis nemzetszemlélet szomorú hatását veszi észre. A történelem bizonyítja, hogy népek állami önállóság nélkül is tudtak magas kulturális életet élni, megmaradni. – *Szentimrei Jenő* (Brassói Lapok) a lelki impérium fogalmát megállapító Makkai nagy tévedését abban látja, hogy a totalis nacionalizmus mai hevesességét állandó érvényűnek veszi, s kimondja, hogy „nem örökéletű a gyűlölet”, s az emberi szempont újra kiegyensúlyozóan fog hatni. Addig a kisebbséget erkölcsi ereje és népe tartja meg. „Lenn a gyökerek között él a nép és napról-napra terem... mint mag a hó alatt, a megújulásnak állandóan termőképes csírát hordozza magában”. – Érdekes a pécsi egyetem kisebbségi intézetének közös válasza, amely kristályos mondatokba foglalva állapítja meg, hogy kisebbségek mindig voltak, mindig vannak és mindig lesznek. A Dunavölgyében éppen minden megoldás esetén vannak és lesznek kisebbségek. A kérdés az egyetemes fejlődés vonalába esik és az egyre emberibb belső megoldások felé viszi ezt az általános emberi kérdést. – Ilyen vonalba állítja be azt cikkében *Paál Árpád* is (Láthatár), aki a folyton több szabadságjogért folyó emberiségi küzdelem egyik részeként fogja fel ezt a kérdést és a kulturális önkormányzat gondolatától vár megnyugtató belső megoldást. – *Ifj. Szemplér Ferenc*

(Hitel) arra mutat rá, hogy Makkai a nemzeti eszmét és a kisebbségi eszmét egynek veszi a totalitással, ami belső ellentmondás, s ezért nem talál kiutat. – Az eddigi tanításával ellentmondást képezett már távozása is, írja *Ligeti Ernő* (Független Ujság). „Ha mindenki megmozdítja összeköttetéseit, mi lesz az erdélyi magyarsággal?” – *Szász Endre* (Keleti Ujság) nagy vihart felkavaró cikkében még a személyi jóhiszeműséget is megtagadja. Vele szemben veszi védelmébe *Reményik Sándor* (Ellenzék), de kénytelen leírni, hogy új cikke: „Szöges ellentétben áll minden eddigi tanításával”. „Mi mehetett végbe abban a szívben, míg eljutott odáig?” „Nekünk lehet – mert kell élni. Elhatározottak vagyunk, hogy utolsó csepp vérünkig megmaradunk szülőföldünkön... kisebbségi életünket tanító-küldetésnek fogva fel”. A személyébe vetett hit megrendülésének mélységét két megnyilatkozás mutatja leginkább. *Spectator* a távozása belső és egyházi okait elemző cikkében kénytelen leírni, hogy át kell értékelni róla való felfogásunkat, a legfiatalabb nemzedékhez tartozó *Lőrinczy László* pedig fájdalmasan jajdul fel: „A bálványok leomlanak...” Áprily után Makkai is eltávozott. Jövőbevetett hitünket nem szabad egy emberhez kötni. Csak magunkban bízhatunk.

A „Nem lehet” vita mérlege: a keserű csalódás kifejezése és a cikk belső ellentmondásainak kimutatása egyfelől, de a legkülönbözőbb kiindulású elutasítások egyhangúságában mégis egységes kisebbségi öntudat és életakarát nyilatkozott meg, amelynek kiváltása némileg ellensúlyozza azokat a pozitív károkat, amiket a Makkai hitet ölé gondolatmenete okozott a lelkekben.

MAKKAI SÁNDOR

vallomásai a kisebbségi sorsról és hivatásról.

„...Tizenkét esztendei kisebbségi sors és élet immár elegendő kellett hogy legyen annak a kötelességnek meglátására: Az erdélyi magyarságnak revízió alá kell vennie életének alapvető kérdéseit. Az erdélyi magyarságnak számolnia kell a tényekkel, amelyek sorsdöntő hatalommal léptek az életébe. Az erdélyi magyarságnak, hogy életben maradjon, az élet igazságára és ehez az igazsághoz való engedelmes alkalmazkodásra van szüksége. Miért kell ezt tennie? Miért van erre szüksége? Mert azok az alapvető fogalmak és meggyőződések, amelyeket régi életéből hozott magával, többé nem fejezik ki az életet, a valóságot magát, ha csak át nem mennek az elme és szív gyökereit megteremtő revízió tüze...”

Tizenkét év alatt a leszámolásnak sokféle kétségbeesett kísérletét láttuk elvonulni szemünk előtt... „Ime halljuk az expátriáló és repátriáló vagonok kerekeinek szomorú csattogását és látjuk azokat az ezreket és ezreket, akik a tényekkel úgy számoltak le, hogy kitértek a tények parancsai elől. Ez nem vád akar lenni, a legtávolabbról sem, csak annak megállapítása, hogy so-

kan kényszerültek, külső vagy belső kényszerűségből így számolni a tényekkel...”

A kisebbségi magyar öntudatot ezelőtt néhány évvel egy előadásomban a következőleg körvonalaztam: Ennek az öntudatnak van egy olyan mély alapja, amelyet köztudattá és közmegegyezésévé kell tenni az erdélyi magyarságban. Ez a kisebbségek világhivatása a jelenlegi súlyos időkben. Az európaszerte elszórt sokmilliónyi kisebbség, elszakítva nemzetének szuverénitása alól, mindenütt kettős feladat elé állított. Egyrészt a saját fenntarthatása és élete érdekében mindenütt be kell látnia, hogy politikai önállóság és hatalom hiányában önfenntartásának egyetlen útja a saját nemzeti tradícióin nyugvó, de adott viszonyaihoz képest önállóan fejlesztendő szellemi és erkölcsi élete, másrészt be kell látnia azt is, hogy ez a kultúra nem lehet elzárkózó és elszűkülő tehát halálra ítél, hanem az anyaországénál, amelytől elszakított, mindenütt egyetemesebb, a humánus örök magaslatait jobban megközelítő és mélyebben emberi kell, hogy legyen... A kisebbségek vannak hivatva, már csak szükségképpen, a helyzetükből következő szenvedéseiknél fogva

is egy egyetemesebb emberi szellemiség s az igazi embertestvériség nagyszerű és gyógyító jövőjének előkészítésére... Ennek alapján hirdettem már akkor is, hogy az erdélyi magyarságnak a magyar örökségben gyökerező és azon felépülő, de önálló szellemi életet kell kifejlesztenie, amely öntudatosan keresi és munkálja az egyetemesen emberi értékeket...

Az erdélyi magyar demokráciának helyes értelme az lenne, hogy tisztázzuk és érvényesítsük az életformák önmagukban való szerepét és kölcsönös összefüggését... (Magunk revíziója, 1931).

ÚJKÖNYV PETŐFIRŐL

Illyés Gyula már „*A puszták népé*”-ben vallomást tett Petőfi szerelméről. Új könyvének borítékjára ezeket írja: „Életem minden fordulóján velem volt, rajongtam érte, vitáztam vele, *elfordultam tőle*, hogy aztán ismét visszatérjek”. Sajnáljuk, hogy elfordulásának okaival a könyv lapjain nem foglalkozik. Gyanításunk szerint idevágó megjegyzései általános érdekűek lettek volna. Nem hisszük azonban, hogy nagyon tévednénk, ha Petőfi költészetének *beállítottságában, irányzatosságában* keresnők ezeket az okokat. 1933-ban a Nyugatban a katolikus költészetről cikkezvén így ír Illyés: „Hazafias költészet, proletár költészet, polgári költészet... Gyávaságot szimatolok... A költő megköti magát, elszegődik”. Röviden: életének egy szakában úgy láthatta, hogy Petőfi poétikája (pl. I. „XIX. század költőit”) föláldozza a költészet függetlenségét *művészetten kívüli* – akármilyen nemes – célok érdekében. Idézett cikkében azonban már újra hódol Petőfinek, mondván: „Hisz, hogyha a pártállás valóban a költő jelleméből, költői hevületéből, *a költészetből* kelne életre, *mint Petőfi-nél!*” Anélkül tehát, hogy szemléletén, mely őt időlegesen Petőfi ellen hangolta, egy jottányit is változtatna, rájön, hogy Petőfi oly módon népi, nemzeti és forradalmi, hogy eközben *művészetben belül* marad. Kant szavai jutnak eszünkbe, melyek, ugyan általánosabb megfogalmazásban, ugyanezt tartalmazzák: „Die Natur ist schön, wenn sie zugleich als Kunst aussieht, und die Kunst kann nur schön genannt werden, wenn wir uns bewusst sind, sie sei Kunst, und sie uns doch als Natur aussieht”. Es vajjon nem ugyanezt fejezte-e ki Petőfi, mikor már nem tudom melyik vidékről azt mondotta, hogy az olyan szép, mintha az Isten az ő képzelete után teremtette volna? Ez a ritka tünet, mely épp az áthidalt ellentétek roppant távolságával posztulálja a lángészt, ez a hevítő felismerés ellenállhatatlan erővel kínálkozik toll alá; – rámutatunk az élmény magvára, melyből a könyv született.

I.

De szükséges-e bizonyítgatni, hogy Petőfi nagy költő, mikor irodalomtörténetünk éppen a legnagyobbként könyveli el? Habozás nélkül igennel felelhetünk. Petőfi – már életében megért – rendkívüli népszerűsége, mely Kossuthéval vetekedett (melyik volt az a lapkiadó, aki munkatársainak diszes névsorában Petőfi nevét Kossuthénál vastagabban szedette?), inkább gyanús, mint megnyugtató. Hogy támadói tévedtek, az rendben van; de vajjon nem tévedtek rajongói is? Vajjon ez a rajongás is *művészetben belül* maradt s nem táplálkozott-e idegen gyökerekből? Nagyon is való-

...Kimondhatjuk, hogy az erdélyi sajátosság nem más, mint az ellentétek között kiegyensúlyozott magyar lélek manifesztációja... Kicsiny nemzetek egyetlen felfelé vivő útja a lelki egyensúlyozottság, a szellemi értékesség, a kulturnagyság... Az lenne a kívánatos, ha erdélyi magyar szellemről csak azért lehetne és kellene Külön beszélni az egyetemes magyar szellemiségen belül, hogy evvel a névvel az egészséges, életrevaló és modern magyar szellem mintaképét jelölhessük meg... (Erdélyi Szemmel, 1932).

SZABÉDI LÁSZLÓ

szinű, hogy a tömeg, aki egy művészért rajong, a művészen nem a művészért rajong, hanem valami egyébért. Törvényként memém felállítani, hogy a népszerűség kórokozói nem a népszerű költő alkotásaiban, hanem utánzóikban szemléljük tisztább állapotban. Nos, Petőfi utánzóinak Arany bosszúsan ezt kiáltja oda: „Vágni” egy verset, Petőfinek volt kedves szavajárása (tudott is hozzá); ti nem tesztek különben: „vátok” egy verset, ha éppen kedvetek csosszan. Ezentúl *nincs költészet nektek*”. Igenis: minden új irány a költészetben nemcsak egy iránynak, hanem valamiképpen a költészetnek is halálát jelenti! és igenis, minden népszerűség egyik – jelentős – tényezője a tömeg nyers tiltakozása a kiválasztott kevesek előjoga: műértelem és izlés ellen. Vajjon Petőfi hallatlan népszerűsége azt jelenti-e, hogy az érte lelkesedő tömegnek jobb izlése volt, mint a hagyomány meghökkenett letéteményeseinek? Nem inkább azt-e, hogy a tömeg *nem vette észre*, hogy kegyence – *művész?* S nem az-e az esztéta szerepe, hogy megmentse őt a tömeg tapsai elől? Sőt, adott irodalmi viszonyaink között fele sem volna tréfa, ha széptani teendőnek nyilvánítanók Petőfi kiszabeditását a Petőfi-Társaság s az Akadémia bilincseiből, annak a felhatalmazásnak alapján, melyet a költő ad vala mai napig meg nem értett versében s „Bilincset vertenek belőlem, Belőlem, aki kard valék, S ki vélem vitt a szabadságért, Most azt szorítom... Szörnyűség!” Nem oly régiek (s bár némák, ma sem holtak) a viták, melynek folyamán *ezt* a bilincset egy Ady gúzsbakötésére használták – volna, ha el tudnók felejtetni, hogy „Petőfi nem alkuszik”. Hiszen a hagyományörző elismerés nemhogy szembeszállt volna a tömeg tapsaival, hanem éppen Petőfi *népszerűségét* óvta és mentette át a közoktatás területére, mondhatnók: az utánzó Petőfijét, sőt, – ha nem értenének félre – saját epigonjainak epigonját. Valóban epigonját, hisz a legkülömbözőbb ürügyek örvén (ifjúság, Sturm und Drang, szlávós vérmérséklet stb.) kimetszettek belőle a királygyűlölőt, a parasztforradalmárt. („A mágnásokhoz” c. versét ki-kihagyják összes költeményeiből, vagy alája biggyeszti: nem hiteles szöveg) s megteremtettek így egy Petőfi-kultuszt, mely joggal juttatja eszünkbe az írás szavait: *e nép csak szájával imád engem*; mert heréltra akgtatták a férfiú nevét. S e becstelen műtétekkel eltüntették az ellentéteket, melyek a reformországgyűlések és Petőfi között fennállottak, sőt, mi több, azok *hivatalos költőjévé* avatták s e rangot a 67-es úri Magyarország sem tagadta meg tőle. Így lett botcsinálta császári és királyi *poeta laureatus* a költő, aki hörögve üvöltött egykor: *akasszátok fel a királyokat!* Sajátságos *poeta laureatus*, kinek fe-

jére egész sor versének tilosbavételével illesztik a bo-rostyánt!

De nem akarunk letérni a művészet mezejéről; csupán a hivatalos Petőfi-kultusz széptani ellenmondására hívjuk fel a figyelmet. E kultusz folyvást a népszerűség széptani – bár több volna henyé szójátékánál ha inkább így kockáztatnám meg: rúttani – síkján merő *tartalmi kivonatok alapján* értelmezte és értékelte felkentjét, a szerető fiút, a hű férjet, a gondos apát, a derék magyar hazafit, a nemzet hősi halottját... nini, valódi gyászjelentés! és ez, hiszem, több, mint véletlen. Am mi mondjuk ki az elhallgatott szavakat: *egy bizonyos tárgykört* próbáltak így a művészet rangjába emelni s Petőfi értékelésének súlypontját alattomban erre az önmagában semleges tárgykörre utalták át. E tárgykör értelmében nevezték s tanították őt nagynak s tagadták meg az elismerést mindenkitől, ki annak há-tárain túlmerészkedett. Magát az egyedül üdvözítő tárgy-körön túllépő Petőfit is óvatosan kisebb értékű – hogy ne mondják: értéktelen művésznek becslették a tárgy-körön belül maradónál. Ez az alattomos tárgykör-esztétika természetesen súlyos ellenmondást rejt magá-ban, mert míg egyrészt megkívánja, hogy a vers bizo-nyos erkölcsi értékek szolgálatában álljon, vagyis irány-zatos legyen (s éppen ebből az irányzatosságból szár-maztatja le a *széptani értékességet*, ugyanakkor tiltako-zik, hogy a vers bizonyos – mondjuk talán így: tör-vényenkívüli – erkölcsi értékek szolgálatában álljon (s ebben az esetben az irányzatosságból *széptani értéke-lessnessre* következtet). S bár nem győz eléggé hozsan-názní Petőfi vakmerőségének, amíg arról van szó, hogy a feszes nemesi tárgykör mellé a felpeszülő polgárság erényeinek tárgykört is versekbe önteni bátorkodott, mégis: mihelyt a parasztforradalmár rekedt hangját hallja megkondulni, úgy nekiiramodik, hogy meg sem ál), amíg nem köt ki a *l'art pour l'art* máskülömben megvetett, destruktív ölében, ahonnan aztán mindjárt a tiszta művészet nevében nyilvánítja ezeket az „irányza-tos” verseket művésziileg értékteleneznek. Ez ellen a se-kélyes haszonelvű széptan ellen tiltakozik erélyesen *Illyés*: „A költő biztosan halad az új területen s aki meghökkenve egy-egy pillanatra elmarad mögötte, vagy csak kelleetlenül követi, az magára vessen, magában ke-resse a hibát: valószínű nem az ábrázolás módja, a művészet, hanem az ábrázolt tárgy ellen van kifogása. A forradalom terére értünk, ahol már komoly s mi több, személyes érdekekről s azok veszélyeztetéséről van szó. Esztétikai mértéknek ezt a szempontot nem fogadhatjuk el. Ahhoz a szemlélethez hasonlítana, mely Rembrandt vénasszonyt ábrázoló képeit kevesebbre tartja a szép menyecskéket mutató képeknél”. Az érdektelen művészi értékelés számára a kérdés nem az, hogy Pe-tőfi költészetében meddig terjednek az irányzatosság „jogosult” határai. Nem az a kérdés, hogy valaki vaj-on „hazafias költő, polgári költő, proletár költő”-e, ha-nem az, hogy költő-e a javából. *Illyés*, mikor Petőfi költészetének integritását veszi védelmébe, nem azok-al akar szövetségre lépni, akik Petőfit, a *népköztársaság költőjét*, politikai célkitűzéseik érdekében igyekez-nek ugyancsak egy művészetellenes népszerűség-eszté-tika alapján újjáértékelni. Ellenkezőleg, éppen Petőfinek ez a könnyen kisajátíthatósága lehetett az, ami miatt, mint vallja, egy időben elfordult tőle, ami miatt időle-gesen kétségbe vonta Petőfi művészetének értékességét. De im, ily ellenérzés táplálásával is újra meghódolt egyetlenünk géniusának. Könyve nagyszerű tiltakozás Petőfinek bármilyen oldalról jövő meghamisítása ellen,

minden merénylet ellen, mely bilincset, vagy bálványt próbál önteni a független művészet nemes ércéből, ab-ból a költőből, aki ezeket a szavakat intézte egykor a világhoz („A világ és én”):

Én nem függök tőled semmiben,
A mily utat választott magának
Lelekem, rajta egyenest megyen.
És ha tetszik engem fölemelned,
Am emelj föl, mint bálványodat;
Ha fölültetsz fejed tetejére,
Majd kirugom szolgálodat!

Illyés szempontja, azt mondhatnók, a vegyítetlen *l'art pour l'art* szempontja, mely művészetben nem ismer megalkuvást s amely minden más szempontnál hi-vebben és hiánytalanabb mértékekkel méri fel Petőfi költői nagyságát.

2.

De ez az inkább értelmi síkon mozgó felismerés, bár nem fedi, tökéletesen igazolja az első ösztönös Petőfi-rajongást! Annak elemei élednek újra és sajto-lódnak *Illyés* könyvének soraiba s varázsolják a köny-vet csodálatosan elevenné, a leghibátlanabb tárgyla-gosság mellett egyszersmind szubjektívvé, oly közvet-lenné, hogy nem egy helyt az önéletrajz bensőségével, énként hat az olvasóra az idestova százados halott har-madik személye, akit különben a szerző soha néven nem nevez. Csak úgy emlegeti: *a költő*, s arról külön tanulmányt lehetne írni, hogy ez a mesterfogas mi-mindent közöl az olvasóval körülírások dőcögője nél-kül. Valóban, ez a könyv úgy hat, mint egy hitrege, nem mondvacsinált, hanem valóságos hitrege s meg kell vallanom, hogy: bár nem vagyok vallásos, magam is érzem azt a több, mint tiszteletet, azt az áhitatot, mely *Illyés* szavaiból önkéntelenül árad, mert Petőfiről beszél, a költőről.

3.

„Könyvem, – írja a szerző, – egyszerre életrajz, esztétikai tanulmány és néha-néha vallomás”. Több. Egy egész korszak rajza; ha nem is részletes, de a főbb vonalakat mindenestre magába foglaló rajza ana-nak a negyedszázadnak, melyet a szabadelvű Horváth Mihály genfi száműzetésében örökített meg „Huszonöt év Magyarország történetéből” című híres könyvében. Ma, amikor oly divatos a szabadelvű történetírás le-vizsgáztatása és újjáértékelése, fokozott örömkre szol-gált ez az újjáértékelés, mely hitet tesz Petőfi mai na-pig nem érvényesült háttérbe szorított *népelvű* szemlé-lete mellett. Mert ahelyett a kétes célzatú támadás he-lyed, mely azért mutatja ki részben a 48-as főleg a 67-es és későbbi három szabadelvű nemzedék álszabad-elvűségét s ebből folyó politikai meddőségét, hogy re-médiument egyenesen Széchenyiig szaladjon vissza, *Illyés* a radikális, népelvű Petőfiével rokon szempontból bí-rálja a reformgyűlések huzavonáját. A divatos Szé-chenyi–Kossuth szembeállítás helyett itt egy másik ellentétpár halmozódik fel: *az országgyűlés és Petőfi meg a nép milliói* „A március 15-én kimondott polgári egyenlőség elvét a pozsonyi nemesek gyűlése a különféle osztálykategóriák főnhagyása által paralizálta. Az osztály uralkodás a mai napig fennállván, a nép folyvást politikai proletariusságban tengődik”, – bírálja Petőfi az Egyenlőségi Klub programjában az új népképvis-eleti választójogot. Hozzá tehetjük: nemcsak politikai

proletáriusságban. „A jobbágyfelszabadítás lényegileg csak a telkes jobbágyokat érintette,— írja *Illyés*. — A másik rész, az újszerződésesek, a sehonnai zsellérek, a pusztai cselédnépek, köztük a mélabús juhászok, elégedetlenül nézték a fejleményeket, minél nagyobb volt az ajándékozás körüli láрма, annál elégedetlenebbül, mert hiszen ők semmit sem kaptak”. „Kossuth az új rendszerben is a nemességnek szánja a főszerepet... Mi tudjuk, hogy a helyzet akkor már kétségbeejtő volt s a nemzet jövődjét egyesegyedül a parasztok jogainak tökéletes kielégítése menthette volna meg”...*A nagy-lelkűen fölkinált kiváltságokról kiderült, hogy csak véltelre kínálták fel s hogy egyszer meg kell fizetni azokat*”.

A helyzet az, hogy Petőfi tulajdonképpen harcban áll a reformországgyűlések, sőt a szabadságharc politikai vezérkarával. Szabályos tragikus helyzet. „Minden versedben szabadságunk elnyomói, ellenségünk vérért szomjaztad, — írja a *Nemzetőr*, — s roppant kardod, mellyel a márciusi napokban annyit csörömpöltél, mégis hüvelyében rozsdásodik”. Holott „*a költő az eldöntő csatául még sokáig az igazi forradalom kitörését képzelte*”. Ime, ellenpárja Széchenyi tragédiájának, *Petőfi roppant önmegtágadással kitart a függetlenségi harcban*

Újmagyarság.

SZABÓ DEZSŐ, az építő (Budapesti levél)

A mai magyarországi szellemi életnek új magyar világnézet kialakulásáért folyó küzdelme hosszú idei hamú alatti izzás után egyre nagyobb lobot vet. Az eddigi szétszórt jelek sokasodnak és kapcsolódnak, a mélyebb magyarsággal haladó szellemi tábora növekszik, Ennek az érési folyamatnak eseményei: a Magyarország felfedezése című könyvsorozat megindítása, hol Boldizsár Iván, Ilyés Gyula, Kodolányi János, Erdei Ferenc, Németh László, Szabó Zoltán, Ortutay Gyula, Erdős Jenő, Kovács Imre és Féja Géza az ország egy-egy vidékét dolgozzák fel új magyar látással. Az első könyv: Féja: Viharsarok-ja megjelent, s hatóerejét az egyideig tartó elkobzás csak fokozta, a főiskolás ifjúság pedig meglepő nagy számban állott ki a könyv védelmére. A világnézeti harcok miatt szétrobbant Bartha Miklós Társaság újra szervezkedett. És mindezt az ébredő folyamatot, ha mozgalmilag nem is, de eszmeileg annál inkább áthatja és táplálja a havonta megjelenő Szabó Dezső-Füzetek új és új mondanivalója. „A magyar élet nagy kiközösítettjét” (ahogy Szekfű nevezte el Szabó Dezsőt) nem lehetett kifulladásztani és elszigetelni. A pusztán csak előfizetői által fentartott Füzetek, melyeket csodálatos szívszággal az 58. évében járó Szabó Dezső nemcsak ír, de maga is adminisztrál, hónapról-hónapra hozzák az új magyar ideológia alapvetőjének új gondolatait. A mai szellemi erjedésnek Ő volt a legfőbb előkészítője. Féja és a valóságkutató harminças nemzedék: az ő szuggesztíójára indultak el. És a nekik lelkesen és egyre öntudatosabban háttérrel adó fiatalabb tábor, a mai főiskolások java újra csak az Ő eszméltetésében át ébred történelmi feladataira. Közeledik az Ő ideológiájának és programjának ideje; ezért érzem fontosnak, hogy beszámoljak legújabb Füze-

is. Talán ezek a legszebb részei a könyvnek, melyekben a költő fokozatos magáramaradását rajzolja *Illyés* jelentékeny drámai erővel.

Körülményeink következtében ez a könyv, bár írássakor a szerző a legtisztább irodalmi igényeket támasztotta magával szemben és célja nem volt más, mint a Petőfi lelki fejlődésének bemutatása, nemcsak irodalmi, hanem társadalmi tett. És ebben rokon egy-egy Petőfi, verssel, mondjuk azzal, melyet 1848-ban „A nemzetgyűléshez” intézett:

tei (11–22. számok) néhány nagy gondolatáról a Fialatok ifjúságának, amely a kisebbségi sorsban levő magyarságnál ma a viszonyaiknak megfelelő új magyar gondolkodás legfőbb kialakítója.

1. Németh László megállapítása óta, aki Adyt és Szabó Dezsőt a XIX. és XX. századi gondolkodás vízvonalasztójának tekinti, szokás emlegetni, hogy Szabó Dezső főleg kritikus: a nemzet hibáit megmutató, de az építő ifjúságnak alig ad gyakorlati programot. Ebben a cikkben épen az építő Szabó Dezső néhány új gondolatát akarom ismertetni, azok számára, akik nem olvasták (vagy elfeledték) az Új magyar ideológiát. Am azt is meg kell írni, hogy a Füzetekben ma is állandóan jövő kritikai megmutatás mennyire nélkülözhetetlen. A magyar bajok gyökereit nála mélyebben senki ki nem fejezte. Szükséges, hogy ezzel az irányító szemponttal világosodjanak meg a napi élet lármás (és gyakran a magyarságot kizsákmányoló érdekszövetségek céljait szolgáló) jelszavai. Annak az ifjúságnak van szüksége erre, amely nem ismeri Szabó Dezső 1920-as kritikai munkásságát, amely tehát könnyen megtéveszthető. Történelmi fontosságú, hogy az új magyar öntudat szempontjait Szabó Dezső adja meg az egymásutáni fiatal rétegeknek.

Ilyenszerű munkáinál a kétszínű jelszavak és hazugságok leleplezése közben mutatja meg az új magyar gondolatrendszer sajátosságait. Ezen a mérlegen mér le mindent. „Az új Keresztes hadjárat” jellemző erre a módszerére. Az egyházi körökből kiinduló nagy bolsevista ellenes tüntetések kérdését tárgyalja. Az orvostudomány egy betegség ellen úgy küzd, hogy tanulmányozza a kór okozóját, fejlődése feltételeit, azután a megbetegedés körülményeit és így próbál rájönni arra, hogy milyen feltételek között áll ellen a szervezet inkább s mik-

kel lehet e föltételeket előidézni. Ezzel szemben áll a retorika és a tüntetések módszere. Melyik az igazi küzdelem a bolsevizmus ellen? A retorikai módszer hazug, céltalan, becsstelen és magyarellenes. Hazug, mert ilyen belpolitikai veszély nincs. Céltalan, mert semmit sem árt a bolsevizmusnak, aminek a talajt a szociális helyzet, az óriási nyomor s kis rétegek kiváltságainak őrzése készítik elő. Becsstelen, mert ismerve az elkeseredés tényleges okait, ezek meglátásától és megszüntetésétől vonja el a figyelmet. „Mi nem a kizsákmányolókat akarjuk a megvédeni a bolsevizmus ellen... Mi a magyarság létét, emberi és egyéni megteljesedését féljük a bolsevizmustól s a védelem minden tényében ezeket akarjuk szolgálni.” A retorikai hadonázás magyarellenes: elvonja a figyelmet a magyarság égető nagy problémáitól, a nagy szociális igazságtételtől és még védtelenebbé teszi kizsákmányolói ellen. Az orvosi módszer: az okok kutatása és azok megszüntetése a célra vezető: a több kenyér, szabadabb szellemi fejlődés, több életvédelem a magyar tömegeknek: ez a legjobb ellenméreg a bolsevizmussal szemben.

2. Az építő Szabó Dezső új kultur-programmtanulmányainak alapköve két régi cikk, a Koppány és a Kulturfőlény és kulturpolitika. Koppány centrális gondolat. Európában a pogány magyarság csak az akkori társadalmi-vallási (keresztény feudális) rendbe illeszkedve maradhatott meg Szent István történelmi érdeme e meglátás. De az alapvetés ezeréves tragikum forrása. Az új rendet a sajátos lényéhez ragaszkodó pogány magyarsággal szemben csak behívott idegenekkel lehetett megteremtteni és megtartani, a magyarság letörése árán. Koppány az első magyar szabadsághős, aki alapeszmét mond ki: a Szent Istváni megmaradni-val szemben: magyarként megmaradni. Koppány elbukott, mert a magyar hibákat is őrizte s a modern Koppány feloldotta a szentistváni tragikumot: a szükséges fejlődést a magyar hibák legyőzésével magunknak, magyarok által, sajátos lelkünkhez asszimilálva kell megtenni. A kulturfőlény és kulturpolitika ennek a gondolatnak alkalmazása, s egyben a Klebelsberg-féle kulturfőlénypolitika bírálata. A talajon termelni csak annak természete szerint lehet. A faj őstalaj. A kulturpolitika célja nem a Nyugat intézményeit derű-borúra mesterségesen átültető fejlődéslátszat, hanem a saját szükségünket kielégítő, s a lélek sajátos erőit a maga módján kibontó, szerves fejlődés. „Az élet helyett a legjobb szándék is halált csinál, ha egyik nemzet életét akarja rákényszeríteni a másikra” – írja másutt. Ezekre az alapokra egy egészen részletes és nagyvonalú kulturtervezetet épít a népművelés, a középiskolai oktatás és a dalkultura megszervezésére vonatkozó tanulmányokban.

„A magyar paraszt és magyar kultura” két kérdéscsoportra oszlik: 1. a parasztságban megőrzött ősi lélekből mi és hogy állítható be a modern élet adottságaiba. 2. a modern kulturából és civilizációból mi az, aminek a népművelés által a néphez el kell jutnia. Az első csoport utánzó kulturánk magyarrá tétele, a második: a magyar nép kulturális felemeltetése. Utóbbit részletezve gyakorlati ismeretek mellett,

öntudatát nevelő paraszt-történelmi és népkulturai ideológiai és alkalmazott népművészeti nevelést tesz a népnevelés gerincévé. A népnevelésnek ingyenesnek és a nép mai viszonyaiból kiindulónak kell lenni.

A középiskola megszervezésével kapcsolatban arra mutat rá, hogy annak célja nem a szakember nevelés, hanem az egész ember (testi, szellemi, lelki) kialakítása, egyén, polgár és magyar alapöntudatának kiképzése. Megmutatja, hogy a mai középiskola nem tár elég széles kaput a nép felé, nem biztosítja eléggé kulturális felemelkedését és azt csak akkor engedi meg, ha jellegétől elszakad. Pompás tervet közöl egy igazán kiváló értéket kiválasztó új tehetségkutató eljárásról. (A magyar középosztály megteremtése). Azt a lelki demokráciát, „amely nélkül sohasem fogunk élő életet élni” leginkább a dal-kultura teremtheti meg. „A magyarság megszervezése a dalban”, a leghatalmasabb Szabó Dezső-írások egyike. „A dal az ember legbelsőbb élete, első megnyilatkozása... A dal a legmélyebb faji emlékezet... A leg-egyetemesebb szolidaritás. Amelyik nemzetben sokat és sokan énekelnek együtt, nem kell féltetni a nemzeti egységet. Idegen akaratokban vergődő történelmi életünknek egyik legelképezhetőbb eredménye az, hogy a dal, az ének sem tud a szolidaritás, a közös sors, a közös kultura megszervezett egyetemes kapcsolata lenni annál a népnél mely Európa egyik legsajátosabb, legeredetibb, emberarcát mondta meg dalaiban.” A magyar dalkultura alapja: az igazi népdal és a Bartók-Kodály gyűjtésészene. Ennek a szelleme kell átítassa az egész dalkulturát. Ez a kultura nemcsak hangversenytermi produkcióra, vagy egyéni művésziteljesítményre kell törekedjék. A legszélesebb néprétegeket magába ölelő dalárdák, a tömeges kicsi énekkarok kell szétvigyék a népben saját zenéje ismeretét és öntudatát, minden ócska műzene, vagy idegen utánzás kiszorításával. Iskola, egyház, társadalmi szétvezetek, katonaság egyaránt ki kell vegye a részét ebből a munkából, sajátos céljainak megfelelően. – A mindenki éneklése és az egyre művészibb énekkultura külön kérdések. – Az egyházaknál szép énekkari kezdeményezések vannak, a protestánsok itt is hátrébb állanak, mint a katolikusok, akik Kodályék régi magyar vallásos énekgyűjtését egyre szélesebben vezetik be. – A mindeféle szervezetű énekkarok egymással szoros kapcsolatban álljanak egyfelől egy közös és rendszeres vidék megismerés céljából (zene, tánc, szokások, egész népművészet), másfelől közös külföldi tanulmányutakáltal, melyeket azonban csak a rokon és hasonló szellemű népzenék tanulmányozására kell rendezni. A vidéki és országos versenyek összegezik az eredményt, serkentenek és öntudatosítanak.

A felsoroltak csak dióhéj-kivonatok. Ezek a tanulmányok egészen részletes programját adják az egyes kérdések tennivalóinak. Jó dolga lesz az új magyar gondolkodás első kultuszminiszterének: Szabó Dezső írásaiban kész anyagot talál, amit csak pár nap alatt törvényé és rendeletté kell tenni és végre kell hajtani...

3. A művész és a kritikus Szabó Dezső a köztudatban elnyomja Szabó Dezsőt, a politikai gondolkodót. Holott mekkora éles látással látta meg

már 10 évvel ezelőtt (hol volt még akkor a hitlerizmus az uralomtól!) a pángermán veszélyt és mekkora erővel harsogta az akkor még süket fülekbe: a német és orosz veszély közt Középeurópa csak úgy maradhat meg, ha a mai szembenálló államok egymással összefognak, s ezáltal a nagyhatalmi kötöttségtől igazi függetlenségre szabadítják fel magukat.

Szabó Dezső a politikai gondolkozó a Füzetek tanulmányaiban a magyarországi magyarság politikai megszervezésére is új rendszert tud adni. A népképviselőlet reformjáról szólót a Fiatalok már ismertette ezért most csak a választójog reformjáról szólórol írok. Mikor mindenütt a titkosság követelménye az egyedüli jelszót, Szabó Dezső merészen nyúl le a probléma gyökeréig, kimondva, hogy népképviselőlet, s az egész politikai élet reformja nélkül a titkosság önmagában nem-hogy jót hozna, de újabb történelmi csalást jelent. Zseniálisan mutat rá, hogy országos dolgokat illetően a mai műveltségi színvonallal rendelkező, elhanyagolt nép nem rendelkezik, (mert nem rendelkezhetik) saját akaratával, ez csak fikció. A népnek saját véleménye és akarata megvan az őt közvetlenül érintő és érdeklő községi és megyei dolgokban, de nincs az országos ügyekben, melyeket nem ért, melyeket nem ismer, tehát amelyekben választó jogát mások akaratától befolyásoltan fogja még titkosság esetén is gyakorolni. Ez a más akarat pedig a magyarországi gazdasági és politikai hatalom révén csupán a nemzetközi – kapitalista – zsidó, vagy a feudális – klerikális arisztokrata érdekszövetség akarata lehet, a legváltozatosabb álarcokban (demokrácia, nemzeti egység, konstruktív politika, sőt: kiszagdapolitika), mert övék a sajtó, s a közvélemény irányítás minden szerve. A titkos választójog önmagában nem ad sem új népi, sem új külpolitikai öntudatot, s nem old meg semmit. Mélyebb kérdésekről van itt szó: a válságba jutott demokráciának kell korszerűen magyar formát adni. A demokrácia válságba jutott, mert szervezetlen volt, a szabadságok mellé elfelejtette megalkotni azok intézményesített biztosítékait. Viszont nem élte ki magát, sőt ő a jövő útja. Ez a megszervezett intézményes demokrácia a magyarországi viszonyok között azt a legfőbb követelést jelenti, hogy a népet fokozatosan bele kell gyakorolni, rá kell nevelni a politikai jogok használatára az önkormányzati élet testületein keresztül. Szabó Dezső a titkos választó jogot közvetett jogként adná meg, a tömegek az új rendszer alsóbb fokaira választának, ezek az új. n. szakmai testületek és a belőlök kialakuló vidéki parlamentek. Az országos parlamentbe viszont csak a szakmák és vidéki parlamentek küldenének ki képviselőt. Bármely fokon a képviselő *határozott utasítást kap és működéséről elszámolni köteles és választói által bármikor visszahívható.* Ez a korrupció és a közéleti csalás ellenszere. Így az egészséges decentralizáció épügy biztosítva van, mint az állandó joggyakorlat által a tömegek fokozatos politikai nevelése és így a tömegek öntudatosodásuk foka szerint tényleg urai lesznek sorsuknak. Az ilyen megszervezett demokrácia foghat csak hozzá az új, demokratikus Magyarország felépítéséhez. „Minden ellenkező látszat

ellenére: *a világ a biztosított szabadságok organikus szerves és megszervezett demokráciája felé tart*” fejezi be nagyszerű gondolatmenetét Szabó Dezső.

4. Külön ismertetést kívánna sok más tanulmánya, közöttük elsősorban a *Válasz egy katolikus fiatal lánynak*, amely a Szabó Dezső ideológiának a magyarországi katolicizmushoz való viszonyát és a katolikus gondolattal való kapcsolatait tárgyalja.

Ezen kívül a Füzetek gondolathegyláncai között a művész Szabó Dezső novellákban, tanulmányokat megszaggató lírában ad mély emberi távlatot. E tekintetben elég idézni a Gömbös Gyuláról írottakat, melyben politikájának kritikája után (hogy elszalasztott egy nagy történelmi alkalmat) így ír: „Az őt elborító röögökből egy óriási tanulság magaslik föl... Micsoda minden pillanaton átsajgó érvényesülési vágy hajtotta ezt az embert, milyen roppant akarattal és bármily eszközzel építette pályáját! És mikor elért az áhított hatalomhoz: a Halál, mint egy tragikus telefonkagylót, kezébe vette a győző egy kicsi, alig két diónyi szemét és odasugta neki: Excellenciás Altábornagy úr, nagyméltóságú Miniszterelnök úr, kegyelmes Pápai Gróf úr: most én hivlak: a Halál... A kétségbeesett kezek hiába kapaszkodtak az elsikamló kormányba, a megriadt szemek hiába könyörögtek haladékot: a Halál mosolygott és győzött. Mivé lett a roppant hatalmi vágy, mivé a törtető, vakszivű akarat?... *Ha így ott áll a Halál a küzdő ember minden lépésénél, érdemes-e a csak magunknak való akarat mozdítottja lenni?* Ha minden léptünk alá megnyilhatik az elmulthatatlan verem: nem jobb minden gondolatunkban, minden tettünkben a halhatatlanságnak élni? Nem jobb-e úgy élni, hogy a bennünk tette, alkotásra mozduló erők minden ténye több kenyér, több tudás, több szolidaritás, több védelem és szabad fejlődés: több élet legyen mindazok számára, akikkel a születés és lélek közösségével egybekötött a sors? Énünk muló, beteg visitás, értelmetlen hiabavalóság, ha nem továbblélem elem szak életében, akiket a közös Végzet és közös Halál természetes testvéreinkké tett...” – És hónapról-hónapra jönnek a Szabó Dezső füzetek. Szabó Dezsőnek ma ez az egyetlen létalapja. Keserves kenyér, a betevő falatot is alig biztosítja. De Szabó Dezső tud lemondani és tud kitartani. Tavaly a könyvnap alkalmával a könyvkereskedők nem engedték, hogy sátrat állítson fel a Füzeteknek, mert „nem hivatásos könyvkereskedő.” Erre Szabó Dezső a lakásán árusította reggeltől estig a füzeteket. Az emberek százaai meg százaai nem sajnálták a fáradságot, oda is elmentek a Füzetekért... Mert mind többen ismerik fel, hogy közeleg a minden harc és elszigeteltség között kitartó, az építő Szabó Dezső ideje...

Dr. Korponay László.

Az ismertetett füzetek itteni terjesztésének engedélyeztetése folyamatban van. Részletes tartalmuk: 10. Nyílt levél Hóman Bálinthoz. Mit adott nekem a magyar kálvinizmus? Az új magyar történetírás feladatai 11. A nemzeti egység fogalma, határai, feltételei. 12. A magyar középosztály megteremtése, a középiskoláról. 13. Kárhozott nemzedékek. Zseni és örület; 14. A mai magyar politikai horizont. 15. Válasz egy katolikus fiatal lánynak, Koppány. 16. A magyar parasztsz és a magyar kultúra. 17. Mit izent Kossuth Lajos? Európa. 18. A választójog reformja, Válasz gr. Tisza Istvánnak 19–20. Taborzó. Kultúr-főlény és kultúrpolitika. 21. Az olimpiász tanúságai. Olimpiász a temetőben. 22. Az új keresztshadjárat. A magyarság megszervezése a dalban. Gömbös Gyula. Ezen kívül: Életeim, novellák, kisebb cikkek.

A „Viharsarok”

„Különös belső intés nyomán az írók s költők „hazafelé” tértek s a magyar élet mélységeiből hoztak híreket.” Egy nemzedék indult útnak, hogy felfedezze és leleplezze a magyar valóságot, melyet mindeddig gondosan eltakargattak előttünk.

Féja Géza éveken keresztül tanulmányozta az alsó Tiszavidék területét, az örök nyugtalanság földjét. „Ezek az élmények, ezek a képek immár örök útítársak, kitörölhetetlen jegyei a magyar tudatnak, senki sem térhet ki előttük s nemzedékek tusakodnak majd velük” – írja előszavában. Való igaz! A könyv olvasója mellé is társul szegődnek a Viharsarok árnyai s lelkiismeretükhöz beszélve kísérik, szolgálai hűséggel.

A Viharsarok vidéke: Békés, Csanád, Csongrád vármegye, az alsó Tiszavidék. Petőfi nyugtalan pusztája. Nyugtalanosságának azonban csak vergődéséig van ereje. Még nem született meg a táj politikusi Petőfije, ki a szociális távlatokat, szélsőségeket harmoniába tudná szépitni. Az élet tunyának látszik s letárgiája fojtó, mint a pusztá futó homokja. A föld sivár, szegény. A társadalmi kasztok áttörhetetlen korlátokat emeltek. Rossz közlekedési lehetőség s teljes szociális és kulturális elhanyagoltság teszi lehetetlenné hogy civilizációs nivóra jusson a Viharsarok földnélküli világa. „Az élet-halál látomásai tusakodnak ezen a tájon”. A uradalmak (Gr. Károlyi Sándor 154,000 h. Gr. Erdődy György, később Pallavicini 100,000 h.) légkörében gépmemberek módjára élnek a zsellérek.

A történelem folyamán mindig ellenzék volt lakossága. De hiába történt minden próbálkozás. Szegedi Kis István tüzes nyelve, kiáltó szó maradt a pusztában. A korát messze megelőző Thessedik Sámuel gazdasági gyakorlati könyvei „destruktívok” voltak. Dózsa György utódai sem tudtak feltámadást hozni. (Achim L. András). S a zsellérek felkelése is vérbe hullt vissza. A lázadásokból azonban tanult a földes úr: mégjobban megnyirbálta a feltörő erőket.

Az 1848 jobbágyfelszabadulás ismeretes. A nagybirtok tovább folytatja a jobbágyságot: robotban. A liberális érában nincs többé népi kérdés. A nemzeti és népi gondolat végleg szétválak. A feudalizmus tökéletesedik. Am következménye sem késik. Kezdődik a kivándorlás. (Torontál vm.-ből 1881-től 1909-ig 73,150 ember vándorol Amerikába, a lakosság 12%. Ezek közül átlag minden 4-ik tér vissza némi tőkével. Hasonló eset Arad, Békés, Csanád, Csongrád, vármegyékben.)

A táj mai társadalma.

Városon: arisztokrácia, (régii nagyurak, leszegényedettek, politikusok) uralkodó középosztály (magas hivatalnokok, gyárosok, nagyiparosok) polgáriás középosztály és módos parasztság. Falusi középosztály: tanító, pap, jegyző. Gyakorlati ismeretük semmi. Elharcosok, politikai ügynökök. Nyájideológiában élnek. A nép menjen a kosok után – különösen a választó urnák felé. A jó módu értelmiség: egyetlen emésztő szerv. A falusi eredetű értelmiség, hivatalos vélemény szerint: társadalomellenes, destruktív. Tehetetlenségükben oblomovokká válnak. A kis gazdák, ha módosak konzervatívok, ellenkező esetben ellenzékiek. A mezei munkásságból az uradalmi cselédek: állandó munkások; a szabad munkavállalók: az ember-piacon a kínálat és kereslet szerint vállalnak munkát. Télen rend-

szerint inség munkát végeznek. Végül meg kell említenünk az árulókat. „A romlott paraszt legcsunyább arca”. – Feltörő parasztok, akiknek segítségével használják ki véreiket. Először munka-felügyelők, hajtók, „botosok”, később munkás szerződötök, „bandagazdák”. Becsületességükre jellemző, hogy a fizetés alkalmával legtöbbször megcsalják a munkásaikat.

A népsorsát egyszóval lehet kifejezni: tragédia. Az egyke rendszer divik. De nem a félelem, a birtok széttagozódás az oka. *Az önfentartás ösztöne miatt kell feladni a fajfentartását.* Csecsemő és anyavédelemről szó sincs. A gyermekek betegesek, kora-vének. Játék és szeretetérzés nélkül nőnek fel. Félősek. – Az ember és szabadságszeretet érzése jóelőre kivész belőlük. Táplálkozásuk sovány, (általában is az) kenyér és tej hiányt éreznek. „A magyar nép biológiai tragédiája a kenyér tragédiája” – mondja Féja. Az aratás ideje az egyetlen munka szezon. De ez a kereset nem tart ki egész éven keresztül. Télen már inség munkát kell végezniök. (1932-ben 350.000 mezőgazdasági munka nélküli volt.) Érthető tehát a mult években felfedezett tömeges arzénmérgezési komplexum, melynek nem az erkölcsi elvetemedés volt az elsődleges oka, hanem az anyagi okokból származó önfentartási ösztön. Az elnyomottság és elkeseredettség igen sok lelket kerget a szekták karjai közé, mert csak itt törhet ki az elfojtott paraszti élet. A szekták templomában jut kifejezésre a népi hang. (Adj Uram egy pár csizmát) Benünk éli ki a nép ősi, s ma sehol utat találni nem tudó önkormányzati ösztönét is.

A vármegyék bürokratikus rendszere vas fegyel-mével fájlólag nehezedik az egész alsó Tiszavidékre. És hűséges barátja a feudalizmusnak. A feudalizmustól pedig tanult a kapitalizmus. A nagyüzemek ugyan úgy járnak el a városi munkásokkal, mint az uradalmak a summásokkal. (Természetbeliekben fizetnek). „A nagyipar és a feudálizmus násza tökéletes”.

„A mult század végi új közigazgatási törvény lehetővé tette az *eszmei* községek szervezését. Az új törvény határozott és tervszerű lépés volt visszafelé, a jobbágy világba. Az új fajta falu azt jelentette, hogy a nagy birtokok területe nem fogható a szervezett községek közigazgatásába. A nagybirtok a rajta élő népességgel *eszmei* községet alkot s ennek megfelelően külön közigazgatási előljárást alakít”. (Derek egyháza 65 km. hosszúságban nyulik el. Nagymágocsa 30 km-re esik a központtól. A cél az volt, hogy a Károlyi uradalom egy *eszmei* községet alkosson). A feudum az *eszmei* községekkel visszanyerte ősi uralkodói jogát. A földes úr lett az elsőfokú közigazgatási hatóság. Az *eszmei* község a nagybirtok bevehetetlen közigazgatási vára.

Hogy világosan lássuk a nagy és törpe birtokon folyó élet-különbségét, vegyünk két példát.

1. *Nagybirtok.* Mezőhegyes: „Tündöklő urilak, fényes kaszinó, rend, tisztaság, némaság. A béres lakások már nem tükrözik a mintaszerűséget, gyarlók, földesek”. „A kövér, kéjjel kérődő állatok faránál sápadt, sovány, gépszerűen mozgó béresek állanak. Szülő otthon áll a borjazó tehének részére, mely tiszta és legkönnyebben fertőtleníthető. A tehének lepedőre ellenek. A csecsemő halálozás 1934-ben 20% volt s az összes halálozás 43% csecsemő halálozás.” 1934-ben

3 öngyilkosság, 2 gyilkosság volt az uradalom területén. A botos rendszer diadalát üli. – Rákóczi-telep: Potemkin telepítés: cserepes házak, tágas udvar, lombos fákkal. De az ideális látszat mögött szörnyű nyomor lakik. Sok a beteges gyermek. Táplálék, víz és fa hiány miatt lehetetlen itt az élet.

Törpe birtok. Orosháza: „Megrakott piaca védőbeszéd a törpe birtok mellett”. Rengeteget termelnek, amit természetesen a jólét kíséri. Az ifjak gazdasági iskolát végeznek s úgy gazdálkodnak. Kert és gyümölcskultúra folyik. Makó: a hagymatermelők szervezetbe tömörültek. Hagyma-házuk van. Termelésük oly jövedelmező, hogy szakembereket neveltetnek, kik termésüket a legelőnyösebb úton értékesítik bel és külföldön. A béruszorát azonban még is érzik. És sajnos nemcsak a nagybirtokos adja borsos áron a földet, a jó módú gazda is borsos árakat vesz a termő földért. Általában a tehetős gazdák nem kívánják a földreformot s nem vállalnak közösséget a mezői munkássággal.

„Gyóntam a magyar népről.” – Egy tájegységet dolgozott föl Féja, de mindig szem előtt tartotta az egész ország és népe sorsát. Gyónt, hogy vallomását kövesse a független és felelős magyar szellem cselekedete, a történelmi fordulat, a pusztuló népet életlehetőségek közé helyezze, az egész ország gazdasági életét megújító igazi földreform.

Szabó Lajos

Kovács Imre:

A néma forradalom

A Szolgálat és Irás Munkatársaságának második könyve, Cserépfalvi kiadás, Budapest 1937, március, 262 oldal.

Kovács Imre könyve második darabja annak a sorozatnak, amelyben az elmúlt évben Szabó Zoltán: „A tardi helyzet” c. felejthetetlen könyve megjelent. A Szolgálat és Irás munkatársaságában összegyűlt fiatal fiatal magyar szociografusok célul tűzték ki maguk elé az egész mai magyar élet szociográfiájának őszinte megírását. Emellett a korábbi sorozat mellett most indul az Athenaeum második hasonló célú sorozata Magyarország felfedezése c. alatt. Ez utóbbi sorozat első könyvét Féja Géza „Viharsarok” c. munkáját lapunk más helyén ismertettük. Milyen öröm, hogy e két sorozat mellett a Nyugat kiadásában Illyés Gyula: A puszták népe, a Pro Cristo Diákszövetség kiadásában Elszűnyedt falu a Dunántúlon c. könyv is mostanában indult el a magyarság szociális lelkiismeretének ébresztésére és erősítésére. Lehetetlen, hogy ennyi jel nyomtalanul és eredménytelenül meredjen a magyar élet felelőssé intéző tényezőinek szeméi közé. Mert ha így van és így lesz, akkor elkerülhetetlen az a magyar forradalom, amelynek előrevetődő árnyékát különösen Kovács Imre könyve mutatja meg.

A néma forradalom a puszták népével, a hárommillió magyar agrár-proletáriátus életével foglalkozik. Két ponton jelent haladást a fentebb említett hasonló tárgyú munkák mellett. Nem egy vidék szűk körén belül tanulmányozza a kérdést és ábrázolja a jelenségeket, hanem egész Magyarország területén, ebből a szempontból Matolcsy Mátyás ismert könyvével rokon, másfelől a sajátos lelkivilágot akarja ábrázolni, amely-

ben ez a magyar nincstelen tömeg él, ebből a szempontból meg egészen uttörő munkát végez. Mindenek előtt bemutatja azt a történelmi folyamatot, amelynek eredményeképpen megszületik a mai magyar agrár-proletáriátus, kimutatván azt, hogy annak a helyzete sohasem volt olyan kérelmelhetetlenül kegyetlen, mint a legutóbbi időkben. A világháború előtti három évtized alatt a kivándorlás, evvel egyidőben, de egyre tovább erősödő erővel az egyke, a vallási és politikai szekták azok a tényezők, amelyek meghatározzák ennek a néprétegnek a lelki világát. A kivándorlás, egyke és szekta oka pedig nem más, mint az osztatlan, mérhetetlen nagybirtok, amelynek tövéből a fentjelzett idő alatt 1.300.000 polgár hagyta el országát, amelynek zárt falain kívül a lakosság szaporodási indexe a 20 promill alázuhant és amelynek környékén a legkülönbözőbb, de minden esetben az életerőt kiülő szekták egyre rohamosabban növekedtek. A Dunántúlon az egyke, a Tiszamentén a szekták teszik ezt a népet már nemcsak anarkistákká, hanem egyenesen minden életkedvet feladott nihilistává. A Dunántúlon pedig a hivatalos kormányzat elnézése mellett a legszélesebb német terjeszkedés folyik az egyre inkább pusztuló, elernyedő magyarság rovására. Kovács könyve élesen kimutatja, hogy Magyarországon két nemzet áll egymással szemben, a jogok, a pénz, a hatalom és kenyér birtokában élők és a nincstelenek nemzete. Számárány szerint az utóbbi tábor hatalmasabb. Ennek a tábornak lelkiállapota ma a néma forradalom kifejezésében foglalható össze, de ez a néma, hangtalan forradalom, már forradalom, tiltakozás a fentálló gazdasági és társadalmi berendezkedéssel szemben. A mai Magyarország legnagyobb bűne, hogy a kiváltságos osztályok nemzete kisajátította magának a „nemzet” elnevezést és soha sem gondol a kisémmizett milliókra, amikor nemzetről beszél. „A nemzet faji, kulturális társadalmi, gazdasági, szociális és politikai keret. Akikre ezek mindegyike áll, azok a nemzethez tartoznak, a többi nem”. Ezek alapján az ország lakosainak fele, a földnélküli nincstelének, nem tartoznak a nemzethez, mert képviselőit nem küldheti a parlamentbe. Ez a tömeg gazdaságilag sem sokat jelent, mert alig valami fogyasztással vesz részt a gazdasági élet vérkeringésében. „Exportunk az orosz dömping módszeren alapszik. Saját népünktől vonjuk el azt, amit olcsón külföldre viszünk valutáris és egyéb szempontból. Ha Magyarországon mindenki jól lakhatna, akkor nem juthatna külföldre semmi”. Szociális, kulturális és társadalmi szempontból éppen így megvan a két nemzeté váló különülés. A mai magyar konszolidáció csak látszatkonszolidáció, alatta néma forradalomban vonaglik a nép és pusztítja önmagát és önmagában a tiszta magyar fajtát. – Ez a könyv rövid gondolatmenete.

Az Illyés Gyulák, Féja Gézák, Kovács Imrék, Matolcsy Mátyások ma már frontot és határozott irányt jelentenek: szociális tartalmu új magyarságot. Mögöttük új márciusi ifjuság sorakozik. Tévesen ítélnék azok, akik bennük egységbontókat látnak, ők képviselik ma a legszélesebb, legkomolyabb és legerkölcösebb magyarságot és ezért a legtartalmasabb magyarságot, ma ők az igazi nemzetnevelők, a jövőre nevelők. Az fogja a hatalmon levők magyarságát megmérni, ha ezekkel a fiatalokkal nem szemben állanak, ha az általuk vallott igazságok élet nem letompítják, hanem elébe mennek az új magyar életigénylésnek és országot adnak az országban élő magyar hontalannoknak.

L. D.

NAGY ISTVÁN

Hányszor kereste már az önkéntes halált! A búskomorság hajlamával született, s az élet gondoskodott róla, hogy ezt a terhet sokszor érezze elviselhetetlennek. Egy golyó a szíve felett, a bordák közt megakadva és annyi meg annyi megühsítozott kísérlet a tanuk. De most kiját-szotta a féltő gondot. Makacs ravasz-ság-fal összegyűjtötte az idegesillapítókat apró adagjait, s a halálos biztonsággal ölü mé-reg hatásából többé már sem szeretet, sem tudomány vissza nem hozhatta.

I.

Az elmúlás állandó igézetével együtt halhatatlan költői lelket is örökölt. Amelyben élete eseményei epügy szépséggé szelidültek, mint mások alkotásainak, könyveknek, képeknek, szobroknak művészi hatásai. Az életet nem az élmény elsődleges visszahatásaként, hanem az egyéni és művészi emléken át tudta alkotásba vetíteni. Született parnaszian léleknek tetszik, aki az élet elől a kifejezés szépségeiért való művészetbe menekül. A legelhagyatottabb magyar vidéki kisvárosokban tanárkodó európai műveltségű költő álmaiban és verseiben Nyugatra menekült, a modern francia líra egyik legelső magyar megismerője lett, a Nyugatosok szellemi forradalmának kultúrakapcsoló részében oroszlanrészt vett. És mégsem volt ez pusztán művészkedés. Mőgötte ott állt a hasonló lélek őszintesége, mely az elmúlás egyetemes folyamában érzi az élet összes dolgait.

Aztán váratlanul új hang csendül fel :

„Ma visszatértem. Régen vártak ök már, A tél ágyában álmódó mezők.

— — — — —
Mint tékozló fiút, kerestek ök.”

(Visszatértem.)

Szegedre tért vissza, ahol született. És onnan többé meg nem vált, s immár nem is válik meg soha. De nem a modern és idegen-utánzó nagyvárossá felnevesztett Szegedre, melynek oly kevés a szerves köze a körötte élő magyar népi élettel. Juhász Gyula az ősi Szegedre tért meg, hol a népvándorlás hullámai óta éltek azok, akiktől folytatódott. Az ősi Szegedre, mely megmaradt törökvilágon, németesítésen át; halászok, szántóvetők, szegénylegények, egy modern ál-kultúra alatt lappangva élő ősi magyar kultúra Szegedére. Amelynek népi hagyományait Kálmány Lajos gyűjtötte össze, amelynek népét a novellában egész csendes tragikumú életével Tömörkény István ábrázolta ki.

„Ma visszatértem álmok falujába.

— — — — —
Magyar vagyok. Szegény költője árva
Derék fajtámnak, s ez ma több nekem,
Mint világhír és világszeretem.”

(Arany Jánoshoz.)

Visszatért és ki tudott szabadulni a reménytelen szerelmem (Anna-versek) légköréből.

Visszatért. És meglátta a tiszai magyar tájat. Meglátta és megfestette: Magyar tájat magyar ecsettel; „A szent folyót” a Tiszát, fűzek közti lassú omlásával. A végtelen búzamezőket, hol tikkadt a nyár és örök a munka. Az emberi életet a tájban: a szakállszáritóban hallgató ősz

Végül is a saját lelke ölte meg február 15-ödikén hatvan éves korában a bajai élőhalottak intézetében. Mikor halálhíre eljutott hozzám, megdöbbsentem, mint mindenki, de önkéntelen az a gondolatom támadt, hogy nem is történhetett másképpen, ilyen véget kellett érnie. A tehetsége, a benne izzó erők, vágyak, álmok, folyton az alkotás magánkivületeben forrongó zsenije csak egy ilyeu végső, mindent elsöprő kitörésben szünhetett meg. Jóbarátom volt a csíki havasoknak ez a fehérfejű, jellegzetesen ázsiai arcu hatalmas fia. Ugyanabból a földből vétettünk mindketten. Ö a csíkmindszenti hegynek egyik oldalából, én a szomszédos menasági részből. Sokszor elbeszélgettünk és mégsem ismertem, de – vajjon meglehet-e valaha is ismerni a forrongó vulkánt? Az azóta szintén jobblétre szenderült Surányi Miklós könyvet írt róla és – ő se ismerte. Két évet töltött Münchenben, Párisban. Világhírű mesterei csodálkozva állottak meg tehetsége előtt, kézzel-lábbal magyaráztak, formáltak és mikor hazajött, akkor derült ki, hogy két szót se tanult meg se németül, se franciául.

– Ja, ja!.., Ui, ui! – motyogta és ment a maga útján.

Szinte erőszakkal rendezték meg néhány tárlatát Pesten, Kolozsváron, mindenkit elszédítő sikerrel és – senki se tudta kiismerni teljese-n. Irtózott minden nyilvánosságtól, dicsőségtől, külső érvényesüléstől, szerepléstől. Sohase tudta, mi az az üzlet, önmaga, tehetsége érvényesítése. Valósággal menekült a havasok némaságába, a természetbe, mely-lyel egy volt.

Ha dolgozott, szinte félelmetes volt. A szén és a kréta volt a kedvence. Ezeknek volt a boszorkánymestere. Egy alkalommal megfogott az utcán.

– Jere, hogy rajzoljalak le!

Mentem, mert nem tudtam, hogy mi vár rám.

Othton kezébe vette a szívet és rám nézett, de olyan vesébe nyilaló élességgel, hogy összerázkódtam és szerettem volna felkiáltani: – „Hagyj békét nekem, Pista, bevallok mindent!” – de a szájam kiszáradt, és tehetetlenül hullottam bele a kemény arccsontok közt forgó összehúzott szeméinek igézetébe. Féltem. Aztán a vulkán kitört. Valósággal nekiugrott a papirnak, s a szén, mielőtt felemelhette volna, szétporlolt ujjai közt. Új rudacskát ragadott és villámgyors mozdulatokkal, mint a vívók, úgy dolgozott nyögve, elsáppadva, ismét tűzbe borulva, s – Isten bocsássa meg! – még káromkodva is. Testéből furcsa fluidumok áradtak, s olyan volt, mintha a székely mesék óriásaival birkózott volna. Istenemre, ezt is cselekedte! A munka végén mély, hörgésszerű hang szakadt ki melléből, elernyed és magához tért.

– Megnézheted! – suttogetta.

Odaléptem az állványhoz és a saját képemtől – még jobban megijedtem. Le voltam leplezve. Különben bátran fellehetne használni Dante Inferno-jának illusztrációjaként. Nem papirra írta, sziklába véste – percek alatt.

Kétségtelen, hogy alig volt a fehér és feketének nagyobb mestere, mint Nagy István. Kedvenc színei voltak. Rosszúl mondtam, mert állítólag a fekete nem szín, hanem a szín hiánya. Az ő megfogalmazásában talán az ös-semmi, vagy a pokol, a fehér pedig a mennyország, az ember belső világának is összetevői.

Ezek a gondolataim vele kapcsolatban akkor támadtak, mikor a házsongárdi temetőről készült képeit mutogatta. Kezei fagyásfoltok látszóttak, mert csikorgó hidegben dolgozott. A hulló hó térdig betemette és – nem vette észre. A temetőt azonban megrázón leleplezte. Nem a külsejét, hanem a lényegét, a valóságát, a végtelenségét, a halált, a csendet, mindent, mi ebben a szóban benne van: „Temető”. Fehérrel és feketével. De már erre én is rátámadtam:

– Ki vagy, Pista?

Válaszul felkacagott és pár nap múlva eltűnt a városból. Sehöl sem tudott nyugodni.

Pár évvel ezelőtt Pesten csipett el.

– Velem kell jönnöd! Mutatok valamit.

A szobában egy asszony bibelődött a csecsemőjével.

– A feleségem, a fiam! – világosított fel, de alig hagyott időt, hogy legalább bemutatkozzam, máris cipelt át a másik szobába, mely tetőtől talpig tele volt aggatva csodálatos képeivel.

– A mult nyáron a Dunántúlt dolgoztuk fel a feleségemmel. Gyalog jártuk be az egészszet, – világosított fel és élvezte, hogyan szédelgek a rám zúduló benyomások közt.

Végül leakasztott egy kis képet. Székely szoba-sarok, nehéz, sötét színű pasztell.

– Ez az első képem! Vidd el, mert tudom, hogy te megőrzöd.

Köszönetről hallani se akart. Mikor lelkileg és fizikailag kifáradtam a falon függő világ sajátos és súlyos kinyilatkoztatásától, megfogta a kezemet:

– Jere, tudok egy jó kicsi helyet a Dunaparton! Beszéljessünk!

Ilyen volt Nagy Pista. Lehet, hogy nem ilyen volt, csak én láttam ilyennek. Kivételesen nagy művész volt. Ujra rosszul mondtam. Ő nem művész volt, Nagy István volt.

El se búcsuzhattam tőle. A halál megfogta az Ő kezét is: – „Jere, tudok egy jó kicsi helyet” – és örökre behúzta a képes-szoba ajtaját.

Nyirő József.

parasztot, s az ivó zaját, a lagzi hangjait, s a hazaballagók fáradt lépteit. A táj szerves alkotórésze ő, a magyar paraszt.

Jó magyarok a földön és vizen,
Parasztok csöndesen, magányosan,
Kik éltek csak, s nem érti senki sem
E dús anya oly búsan mért fogan?
Be jó is volna tihozzátok állni,
Valami nagy új aratásra várni,
Míg ápol a föld, s altat feketén...
Bús magyarok! Töletek jöttem én!

(Tömörkény Istvánnak.)

Juhász Gyula rátalált önmagára és rátalált a sorsára. Hozzájuk megy, testvéreikhez, kik fölött a tápai Krisztus vigyáz és akik nyár végén tömegestől jönnek búcsúra az alsóvárosi templom évszázados csodatevő képéhez, a Fekete Máriához. Juhász Gyula hívó katolikus lélek és ez a katolikum átszövi verseit. Isten szegénykéje ő, a világ bűneit elvevő bárányt idézi és nem felejtí el, hogy Isten egyszer lehajolt hozzá az ódon templomban, a feszületről. De ez az ősrégi katolikum a misztikán át áthajlik nála is, a népnél is egy csodálatos, burkoltan megőrzött pogány hitbe. (Éppen úgy, mint a székely lélekben is.) A Fekete Mária képe egészen egyedülálló szentkép. Nem a szokásos ábrázolás. Mongol arc, titokzatos és hallgatólag. Jó és rossz tudója, s betegségek meggyógyítója. Pogány Boldogasszony szublimált alakja „Magyarok Asszonya.” A hozzá való búcsú (melyről Buday György remek fametszet-sorozatot készített; pogány elemekkel teliszótt ősi mozdulat.

„Az öreg templom füvellő tövében,
A nyári éjben ott hevernek ők.
Parasztok, némák, csöndes és komoly nép,
Mint hajdan őseik, a bessenyők.

A vén zsolozsmát egykedvűn morogják,
A sanda hold hint rájuk terítőt,
A közel temető mellett a kósza
Komondorok jelentik az időt.

A szent szobor lábánál gyertyafényben
Bozontos ősz, szakállasan, sunyin,
Boszorkányos szemmel vigyázza őket
Az imádságos magyar Rasputin.

Éjfél után már imbolyog a gyertya.
Szekérvárában szundit a sereg,
Fekete Mária palástja rajtuk
És ajkuk bűvös ígéket remeg.

Már alszanak, már messze messze mentek
És mig a Göncöl szekere görög,
Ők ázsiai rónákon robognak,
Emese álma ez: mély és örök.”

(Havi Boldogasszony.)

Ezért az ősi hitért halt meg Koppány és Thonuzóba vezér, a szeri pusztá erről beszél. A szent szarvas Ázsiából idecsalta, s itt elhagyta a népet. Az Európába tévedt, keleti lelkü magyar tragikumának gyökerei közé Adyn és Szabó Dezsón kívül Juhász Gyula nyúlt a legmélyebben. „Mert új hit, új föld mind hiába volt.” – „Amit a népi arcvonal ma országszerte kutat, Juhász Gyula tizenöt évvel hamarabb átélte a szegedi tanyákon” – írja a Nyugatban Cs. Szabó László.

A „vesztett Éden”: az ősi Ázsia óta állandó tragédia a népsors. Erről beszél a legendában Dózsa feje a szegedi temetőben. Erről szól megrendítő háborús verse a Negyvenhatosok (a szegedi háziezred). Ady: Nótázó vén bakák-jának méltó társa:

„Ó ti fiúk, barnák, szőkék, ti Szegednek
[hősei, árvák,
Északon és délen, keleten, nyugaton,
[e világnak

Minden tájkán sírolok áll s nevetek!

Mind csöndben szunnyad, s álmát álmodja
[a holt ott

– (Elfáradt gyermek mostoha anyja ölén)
Hús Tisza partjáról, hol a szürke fűzes
[szomorún leng,

Nagy jegenyék dala zsong, szőke akác
[mosolyog.

s várnak néma, sötét sorban, síró szem-
[mel, feketében

Fájdalmas szüzek és bánatos édesanyák.
Véres idők terhét hordozza borongva, le-
[mondva

E sereg és neki már mit hoz a vak diadal?

s szörnyü dicsőségük fénye ragyog Sze-
[geden.”

II.

Mit adott ennek a Nyugat-rajongó léleknek Nyugat? Csak Bécsig juthatott el, Párist, tengert nem látott soha. A francia kultúra szerelmese volt, s a franciákkal, mint a néger megszálló csapatok vezetőivel ismerkedett meg a háború után Szegeden, mikor is francia nyelvű lapban tolmácsolta és védte előttük a magyar érdekeket.

És mit adott a magyar élet egyik legnagyobb költőjének? A hírt, elismerést sohase kereste. A Nyugat szellemi forradalma előtt már feltűnt, de annak nagy csatái alatt egy kicsit elfeledkeztek Juhász Gyuláról. Szegeden volt, vidéken, hiába. Hosszú ideig tanárkodott és mikor nyugdíjba ment, mondvacsinált politikai ürügy miatt nem kapta meg a nyugdíját. Kényszerűségből egy helyi zsidó lap szerkesztésébe állt, hogy kenyerét megkeresse, s erre aztán, mint destruktíven, ütöttek rajta újabbakat a hazafiak, akik kenyeret nem adtak neki.

A helyi intelligencia azt se tudta, hogy van, a helyi hatalmasságok előtt ő csak a szegény ember destruktív fia volt. Mikor 25 éves írói jubileumára a Nyugat írói lejöttek, a város is kényszeredetten tudomást kellett vegyen róla, s el kellett küldje képviselőjét az ünnepségre. El is küldte: az árvaszéki ülnökét árva Juhász Gyula ünnepségére.

A munkásság, melynek sorozatos kultúr-előadásokat tartott hosszú évekzen át, hatalmas számban szorongott az ünnepségen. És a fiatalság? Mindössze négy egyetemi hallgató ült ott szorongva, társai helyett szegénykezve. Mind a négyen ott tanuló erdélyi fiúk.... Az eliteltetése utáni külföldi útjáról visszajövő Szabó Dezsó 1925-ben tartott szegedi Ady-előadásán hatalmas tömeg előtt pirított rá az öntudatlan ifjúságra. Az előadáson az újságírók között ott volt Juhász Gyula is. Elpirult, mint megdicsért gyermek, mikor Szabó Dezsó a legnagyobb élő magyar költőnek nevezte.

Régi barátai: Szalay József, Móra Ferenc rendre meghaltak. Az árviz előtti Szeged városrészét, szülőházát is lebontották. Ott élt öreg édesanyjával abban a házban, ahol Petőfi Zoltán meghalt. Már mind kevesebb szál fűzte az élethez. Már későn jött, hogy a fiatalság öntudatosodó kis csapata: a Szegedi Fialalok ihletet kapott tőle, s meglátta Őt. A földi szálak elszakadtak, sötét belső hatalmai győzedelmeskedtek. Az Öngyilkosok-ról írta ezeket a sorokat:

„De azokat siratni nem szabad,
Akik emelt homlokkal halni mennek,
Meresz hajósa a végtelennek,

kik látva a tolongást itt alant:
Közönnyel félreállnak, s mosolyogva
Elindulnak szebb fényű csillagokba.”

III.

Ez a nagy költő, ez a született tragikus lélek hatalmas vágygal volt tele a belső magyar megújulás után. Történelmi események alkalmában ezeket várta, Adyban, Szabó Dezsóban, Bartók Bélában ezt fedezte fel, az ifjúságban ezt kereste, az ifjúságba ezt akarta beoltani. Az ősi lé-

nyegünkre újul, a népben örzött ősi lényeg, s a népet érvényesítő magyar belső megújulást.

Sohasem felejttem el azt a napot, amikor 1928 májusában, a haladó magyar ifjúság Ady ünnepe alkalmából (melyen Szabó Dezső tartotta beszédeit, köztük az elsődunakonföderációs beszédét) a Kerepesi temetőben, Ady sírjának megkoszorúzásakor, Juhász Gyula beszélt. Törékeny, ideges alakja lábban égett. Sajátságos népvándorláskorabeli szakállas arcán csak úgy vágattak az indulatok. Szavait fojtogatta a meghatottság. A magyar „csodavárás” akkor egy látogatással kapcsolatban forrponon volt. És Juhász Gyula abban az időpontban, ott Ady Endre sírjánál arról beszélt, hogy a belső megújulás nélkül, melynek Ady volt első halhatatlan hirdetője, semmiféle külső változás nem hoz megoldást a magyarnak.

Akkor láttam utoljára....

„Ha majd az égi mezőkre megyek,
A nagy pusztára, hol a tejtűt vár rám;

Kései tépett igricére várván.
Megdobban-e a vén rög, a magyar,
A tiszai táj fog-e sirni értem?

Hisz pogány gyula módjára szerettem
És sírva csókoltam fehér porát
S bár napnyugati álmokba temettem,
Tőle a testem és majd ő fog át.”

Juhász Gyulát, az ősi néplélek megszólaltatóját és a belső megújulás magvetőjét sohasem felejtheti el az a nép, amelyért Ő élt és az az ifjúság, amely népeért akar élni.

Dr. Jancsó Béla.

Buday Árpád.

Itteni vasuti pályaoír fia volt és mint szolgagyerek került a Bethlenkollégiumba. A szolgagyerekség nem megalázás, hanem egy segélyezési mód volt, a kollégiumok demokráciájában tanárok, társai szemében egyenlő a többivel, s ha tehetsége volt rá, a többi közül épűgy kiemelkedett. A diák Buday Árpád is kiemelkedett és kiemelkedett magasan az egyetemi hallgató. Mint fiatal római történész tanár és régész, alaposabb tanulmányozás kedvéért gyalog járta végig a római limes (határ) csaknem egész nyugat-európai vonalát, s az antik kultúrának és régészetnek egyik legmélyebb magyar ismerője és tudósa lett. Utóbbi időben a népvándorlás korának magyarországi új emlékeit tárta fel, s munkássága a magyar szaktudomány egyik legnagyobb (világszerte is legelismertebb) nevei közé emelte. Mindezt a maga erején, kizárólag nagyszerű értelmével, kristálytisztá ítélőképességével, mély és szerves kultúrájával és ernyedetlen szorgalmával érte el. Páratlan becsületességével össze nem fért az összeköttetés keresés és felhasználás semmi módja. A stréberék minden

fajtáját utálta és csontig metsző gúnnyal tudta leteríteni. Transszylván demokrata volt, e fogalomnak egyik legértékesebb megtestesítője. Köszönésben üldözte az „alázatos szolgáját.” „Az ember legyen büszke mindenki előtt, csak Isten előtt legyünk alázatosak” – mondotta. Sohasem esett az alólról kinöttek magyar betegségébe, mely eltagadja osztályát és elfordul tőle. Tudta, hogy Isten után mindent önmagának köszönhet és mélységes, sohasem kirakatos, szemérmes férfiasággal rejtegetett szerelemmel szerette a talajt, amelyből vétetett. Transszylván ember volt és Transszylvánia egyetemes emberi jelentősége a tudás és a lélek két dimenziójában kevésben alakult ki olyan életformáló igazsággá, mint őbenne. 1924-ig itt élt és a legnehezebb átmeneti időkben teljesítette szellemi és tudományos életünk átszervezésének kötelességét. Mint szegedi egyetemi tanár is mindig visszavágyott. Transszylván ember volt, fájához halálíg hű, s minden más fajú transszylván értéket megbecsülő és megbecsültető. Mint középiskolai tanár (magántanári képesítéssel) nemcsak páratlan és egész életre szóló kultur-alapokat adott előadásában, de egész életre formált lelkeket is a maga igazságszeretetével és becsületességével és a legnagyobb módon: élete példája által. Atyja és barátja volt tanítványainak. A gyomororrákja már két éve gyógyíthatatlanná vált és egy éve tragikus hirtelenséggel vesztette el kisebb fiát: Kálmánt, a kitűnő fiatal történészt. (Nagyobbik fia: dr. Buday György, a szegedi falumunka vezetője, a kiváló grafikus.) Férfias nyugalommal hordta sorsát. Halálos rosszulléte közepette páratlan hősiességgel ment el egyetemi óráira és onnan kellett elszállítani a kórházi ágyba, ahonnan sohasem kelt fel... Bizonytal igazabb lenne és jobb a világ, ha sok hozzá hasonló lelki ember lenne... Illesse a mi meghatott kegyeletünk is igaz emberi és transszylván alakját. *J. B.*

Odry Árpád. A budapesti Nemzeti Színház főrendezője, a Színművészeti Akadémia igazgatója nemcsak hivatalosan értékelt ember, hanem a magyar színművészetnek egyik legőserejűbb alakja is volt. Aki csak egyszer látta játszani, az egy életen át el nem tudja feledni őt. A Shakespeare darabokba és a klasszikus drámákba a régi patetikus retorikai iskola helyett ő vitt

be modern realista stílust. Az Odry realizmusa azonban nem a köznapi valóságok egyoldalú naturalista rövidlátása volt. Az ő realizmusa az egész ember valósága, aki húsból és vérből van, de akinek elidegeníthetetlen része a lélek. Az egész embert fejezte ki csodálatos jellem-ábrázoló erővel, sodró dinamikával a klasszikus darabokban épűgy, mint Ibsen múlt századi polgári drámáiban, vagy Bernard Shaw mai darabjaiban. – Áradó férfiassága, nagyszerű keleti arca lenyűgözővé tette, mint Ady-szavalót. Az, hogy elfoglalta a maga méltó helyét a mai magyar köztudatban, az előadóművészek közül leginkább Odrinak, a férfias és a viaskodóan magyar Adyt páratlanul szuggesztív művészek az érdeme.

Mondják, hogy utóbbi években mellőztetésben is volt része. Mikor az ifjúság java nem juthat szóhoz, végzetes tévedés, ha a befolyáshoz jutó fiatal azzal kezdi munkáját, hogy a nyugdíjra rég megérettek mellett az Odry Árpádokat is háttérbe szorítja. Mondják, hogy halálos szívrohamát is egy ilyen természetű összeszólalkozása okozta. Ha ez így van, akkor külön magyar tragikum az Odryé aki nemcsak az új művésznemzedéknek, de a mai magyar ifjúság legjobbainak is egyik legmélyebb hatást gyakorolt nevelője volt. *J. B.*

ROHONYI ANTAL. A Dunántulról jött ide s 25 évig volt a helyi egyetemi könyvtár könyvkötője, majd az 1935-ös nyelvvizsga alkalmával történt elbocsátása után az első itteni könyvkötő szövetkezet elnöke. Iparát művésztette emelte. Nemes izlése finoman alkalmazkodott a könyv szelleméhez. Modern tudott lenni s nem rikitott, hagyományokat fejlesztett és mégsem maradt el korától. Mikor az egyetem megnyitása alkalmából I. Ferdinánd király és Mária királyné itt jártak, egy az egyetemi könyvtárban rendezett kiállításon legmagasabb elismerésüket fejezték ki a Rohonyi kötései felett. Rohonyi állandóan képezte magát, szakmájában országos tekintéllyé vált. Egyik legerősebb bizonyítéka volt annak, hogy az iparosság mekkora érték társadalmi életünkben. Iparában sajátos itteni művészi hagyományokat talált (amelyek különben az erdélyi ipar legtöbb ágában fennállottak, míg az industrializálódás el nem mosta.)

Egyik közvetlen szellemi előde a szintén német eredetű Guttman könyvkötő volt, akinek emlékét művészi kötésein kívül egy megrendítő sirvers is fentartotta a legutóbbi időkig, amelyben az emberi életet a könyvhöz hasonlítja, amit az élet teleír s végül a halál a koporsó kemény deszkáiba köt be. – Az ember a műveiben él tovább. Így él tovább Rohonyi Antal is azokban a művészi könyvkötésekben, amelyek nemes izlésű lelkének és derék egyéniségének egy-egy darabját fejezik ki.

Élet és művészet

Nagy Imre.

Mikor irodalmunknak és művészetünknek azt az arcát akarjuk rendre felvázolni, mely nem öncél, vagy henyé utánzás, hanem életünk legmélyéről fakadt gyökérszálakból nő fel és a lélek legmélyebb valóságainak ösztönös kifejezője, a sort Nagy Imrével kell kezdenünk. Közöttünk talán senki sincs, akinek élete és művészete olyan szerves egészen lenne egységes, egymást magyarázó, egymás nélkül elképzelhetetlen. És élet és művészet: a mi életünkben és a mi lelkünkben való.

Csiki székely, Nagy István és Nyíró József hazájából. 44 éves. Világháborút járt, 1917–24-ig Budapesten tanult és élt. Az a művész, akinek a tanulás csak eszközök tudott adni és aki akkor lett igazán önmaga, mikor mindazt kezdte elfeledni, amit másoknál látott. Önmagának ez a kiásása 1924-től kezdődik, mikor hazajött Zsögödre, falujába és rendre megtalálta önmagát. Husz holdas birtokán gazdálkodik, méhészkedik. Mintagazdaságot teremtett, amiből az egész környék tanul. Nem „szállott le” a faluhoz, de azonosult lényegével. A természettel, ami körülveszi. A fajjal, amiből született. Anyagi függetlenséget teremtett, hogy szellemileg is az maradhasson. Csak háziszóttosban jár, s a saját maga termelte búzát, gyümölcsöt eszi. – És mert művész, akit ostoroz a kifejezés belső feszültsége: kifejezi az életet, amellyel azonosult, a fajt, amelyből született. – Az embernél nagyobb természetet, aminek csak részei vagyunk, az állatokat, akik testvéreink és élettársaink, a székelyt, aki ott él és úgy

él és abból a vérből való, ami ő. Ahogyan kifejezi, az maga nem egyéb, mint a székely nép ősi ösztönös népi teremtő módjának tudatos ébredése. Fametszetein szobrász, fafaragó, merev, mélyesen zárt és elrendelt, mint a fáj és a lélek. Mikor a szint megtalálta, akkor is emberi és állati szobrokat, plasztikus természetet mintáz olajban. Népéből sarjadt, de tőle el nem vált művész. Több mint művész: igazi ember. Egész ember, annak a típusnak előhírnöke, amit kemény kezekkel ma formál az idő.

A tavasszal hatalmas sikerű kiállítás volt Budapesten. Ekkor írta róla Tamási Áron az alábbi, mindennél jobban jellemző sorokat: „Ő az, aki nem „mászott” ki a természetből, sem abból a sorsból, ami neki rendeltetett. Külsőségeiben, fizikumában és szellemi erejével egyaránt illusztrálja a tételt: ilyen a valódi ember. Belészületett abba a székely sorsba, amely mélyen fekszik. A titkos erők játéka úgy akarta, hogy kicsi és örökös veszélyben forgó nép fia legyen. Sokféle célt, felfogást és életmódot találtak ki az emberek a maguk számára s jórészt tekintet nélkül az elhatározó jelentkezésre, vagyis a születésre. Hiábavaló azonban, mert az erkölcsi törvény, amely embert meghatároz és irányít, csak egy van: *a sorsot, mely a születésben jelentkezik, vállalni kell.* Hegyek közt születik: lelki és szellemi hegyek között kell élni. Egy fajtába beleszületik: abban a fajtában kell élni. Emberek születik: ami Istenhez hasonló bennünk, az vezessen. – Boldog az ember, amikor van valaki, akire rámondhatja: ez ilyen! S én igazán boldog vagyok, hogy akire rámutathatok most, az emberben és székelyben egyaránt fajtám!”

Dr. J. B.

ÚJ FIATAL SZOBRA SZ- TEHETSÉG

A húsvéti isk ilai szünidőben Tóth István jeles festőművészünknek az Unitárius Kollégiumban rendezett kiállítása kapcsán egy új székely tehetség nevét kellett megtanulnunk. Kiállító társként a fiatal *Benczédi Sándor* küldötte el, valahonnan a Dnyeszter mellől, egyszerű agyagszobrocskáit, hogy bámulatra vonja a hozzáértők figyelmét.

Szárított, égetett és mázas, kisméretű munkák a Benczédi szobrai. Erőkifejtés, szilaj tánc, végtelbe vitt feszülő mozdulatok, szelíd idillek, egy-egy szemmel kapott s pillanatban rögzített jellegzetes alak, csak alig kitért formatanulmányok teszik a témáit. De mennyi kifejező képesség, mennyi léleklátás, mennyi erő

és mennyi finom, halk derű! De nem célunk esztétikai bölcskedések írni; meglegszünk annyival, hogy megállapítsuk magunknak: *Benczédi Sándor isten-áldotta tehetség.* És üdvözljük őt a kincstalálás forró örömeivel.

Nagy boldogság volna számunkra, ha most néhány, reményt kifejező sorral végezhetnők is ujjongó híradásunkat. De irnunk kell megint kellemetlen, lelkiismeret korbácsoló szavakat is. Tudjuk már, hogy a tehetségek kibontakozása nálunk nem intézhető el jövőre célzó obligát reményfrázisokkal. Tudjuk már, hogy az élet gyilkos harc, ahol igen sokszor éppen a tehetség esik el, mert ő arra a lángra ügyel csak, amit vinnie kell tűzön-vízen. Minden igazi tehetség jelentkezésénél sietve kérdezzük: mi lesz a sorsa? Benczédi Sándor nem tanult senkitől eddig s az efajta indulás már kezd tipikussá lenni Transzilvániában. *Csak* tanulni nem lehet nálunk, mert első sorban *élni* kell. Tehetség van, de annál kevésbé van kedvező körülmény a kifejlődésre; van adottság, de nincs kegyelem. Pedig Benczédinek is tanulnia kellene. Talán nem is olyan sokat, mint sok másnak. Lesz-e mód erre? Szerencsésebb lesz-e, mint más? Azok az illetékesek, akik úgy szívükön viselik kultúránk sorsát, hogy mindig arról szónokolnak s tenni is módjukban van, hát most alkalmat találhatnak a tettekre is...

Sokan fognak ijedezni azon, hogy ilyen „elriasztó” sorokat írunk. Azokat megnyugtathatjuk, hogy *az igazi tehetséget sohasem lehet „elriasztani”*. Akit lehet, azzal nem érdemes foglalkozni s ha most éfelét éreznék, nem féltenők Benczédi Sándort és talán – nem is irnánk Róla... Az igazi tehetség minden utat megpróbált még ha azt tudja, hogy pusztulásba juthat így. *Szerencsés körülmények és támogatás is kell a tehetség indulásához.* De máris sajnálatosan tapasztaltuk, hogy bár a Benczédi szobrai nagyon olcsók voltak, mégis alig vették. Más, boldogabb, de főleg műveltebb nép-nél irnagnak sem marad volna ezekből az eredeti alkotásokból. Őt évvel ezelőtt ugyanilyen közönyt kellett megállapítanunk a Szervatius Jenő kiállításával kapcsolatosan és keserűségünkben egyenmely igen súlyos szavakat irtunk akkor. És bár az eltelt öt évben még sok mindent megbizonyított, *hol* van ma is Szervatiusz a nyugodt alkotás lehetőségeit illetően? Talán ugyanott, mint akkor. S vajjon mi lesz öt év múlva Benczédi Sándorból...?

...De mi most még üdvözljük őt a kincstalálás forró örömeivel.

Debreczeni László.

A kapacitate vizgát ez év tavaszára is kitűzték s azok lapunk zártakor még nem fejeződtek be. A vizsgák lasziban és Kolozsvárt folynak. Ez alkalommal volt először vizsga a magyar nyelv és irodalomból. A vizgát eredménnyel tették le magyar nyelvből és irodalomból: Debreczy Sándor, dr. Jancsó Elemér, Metz Károly, Reischel Arthur, Szabó Magda, Szentmiklósi Ferenc, Végh Sándor, Vita Zsigmond Számtanból: Léber Margit, Szabó Klára, Cseke Vilmos, Tóth Sándor. Természetről: Nagy Ferenc, Szabó József. Fizika-kémiából: Szabó Árpád. Rajzból: Moldován János. Testnevelésből: Bakó Árpád. Jókivánságainkat tolmácsoljuk. A vizsgára még visszatérünk.

A Romániai Orvosok Országos Szövetségének 1936 nov. 28–29.-i közgyűlésén Dr. I. Stoichiția főtitkár beszámolót tartott az országos népegészségügy állapotáról és teendőiről.

Mindenekelőtt kimutatta, hogy bár a *születések arányszáma* (32·4‰) tekintetében még 28 állam élén járunk, ezt komolyan veszélyezteti a születési-arányszámnak egyes helyeken (Transilvania) fokozatos, mástutt (Banat) katasztrófális esése. *A halálozások arányszáma* (19·4‰) szintén legnagyobb lévén, különösen a nyugati tartományokban, természetes népfeleslegűnket csökkenés veszélye fenyegeti.

A halálozások főbb okai közt veleszületett gyengeség (65.294), tüdőgyulladás (64.608), tuberculozis (34.125) és gyomorbélhurut szerepelnek, mely utóbbi a két év alatti gyerekek közül évente 27.552-öt visz el (1935-ös adatok). Ez a négy halálozási ok az összes okok 47%-a. Ebből következik, hogy közegészségügyünk két legfőbb kérdése a tuberculozis és gyomorbélhurut okozta halálozás leküzdése.

Mármost ezeket a szívmokokat a városi (20%) és falusi (80%) lakosság szerint elemezve, a falut nagy születés, nagy halálozás és még mindig elég nagy népfölösleg, a várost kis születés, nagy halálozás és majdnem egészen eltűnő népfölösleg (természetes szaporulat) jellemzik. *Miután lakosságunk 80% a falusi, és a természetes szaporulata is annak a legnagyobb, egészségügyi szolgálatunk elsősorban a falvak egészségének védelmét kell főfeladatának tekintse.*

Majd részletesen, számadatokkal bizonyítja, hogy ezzel a követelménnyel szemben az egészségügyi szolgálat igénybevételét illetően a helyzet általában rossz.

A szülésekre térve kimutatja, hogy azok 6·4%-a minden segítség, 58·8%-a pedig diplomás baba nélkül (tehát alkalmi segítséggel) folyik le és csupán 34·8%-ánál segít szakképzett baba. – Nagyjában hasonló a helyzet az összes betegségek orvos ellátására nézve. Statisztikai kimutatás szerint a vonatkozó évben (1933) a falusi halálozások 77·6%-ánál orvos nem is látta a beteget, csak 32·4%-ánál volt orvos. (Ezzel szemben a városi lakosságnál csak 32·2%-ánál nem volt orvos.) A falvakon 1 év alatt elhaltak (csecsemők) 89·7%-ánál nem volt orvos, a 1–14 évig terjedők 74·6%-ánál. Ezek természetes magyarázatai a hatalmas csecsemő- és gyermek halandóságnak.

Az egészségügyi személyzet városokon vagy falvakon való eloszlását vizsgálva megállapítja, hogy a 2157 bábából csak 1844 működik falun, akik természetesen nem tudják ellátni a közel 16.000 községben szülőket, mikor évente k. b. félmillió gyerek születik.

A falusi betegek orvosellátását főképen hivatalos orvosok intézik, mert nagyon kevés magánorvos működik falvakon. 1935–36-ban a 15,531.666 lakost kitevő falusi lakosságra 1263 hivatalos orvos jutott, tehát 1 orvosra 12.297 ember.

Az összes városi hivatalos orvosok száma: 1482, ami 3,556.104 lakosra elosztva, városban egy hivatalos orvosra 2386 lélek jut.

Még kiáltóbb azonban a falvak orvoshiánya, ha az orvoskamarákba iratkozott összes orvosokat, (tehát magánorvosokat is) tekintetbe vesszük. Ekkor kiderül, hogy 8263 orvos közül 7010 lakik városban és csak 1263 falun. Ami azt jelenti, hogy a faluban 12.297

lakosra jut egy orvos, városban pedig 528 lakosra. A falu hátramaradt gazdasági viszonyai, nagy analfabétizmusa és a mai centralizáló rendszer mellett magánorvosok falusi letelepedésére jó darabig komolyabb kilátások nincsenek, ezért a hivatalos egészségügyi szervezetet kell a szükségleteknek megfelelően átalakítani. Erre vonatkozólag elegendő orvos, baba és egészségügyi személyzet kell, amelyet öntudatosan irányítanak nemcsak a gyógyításra, de a megelőzésre is.

1. Minden falunak legyen bábája, ez az első feladat. – 2. Új orvosi állásokat kellene szervezni, hogy egy orvosra maximum 8000 lakó jusson. A falun letelepedő orvosok jutalmazása helyes lépés volt, üdvös hatásai vannak máris. – 3. Nagyon fontos megfelelő számú védőnővér (sora de ocrotire) kiképzése. Jelenleg 317 van, ebből 193 falun, 124 városban. Annyi kellene legyen, hogy fejenként 3000 lakosnál több ne jusson egyre-egyre. A védőnővérek a preventív orvosi munka nagyszerű segítői, erről tanuskodnak a gilău-i mintajárás eredményei, ahol az általános halandóság 5 év alatt 20·9-ről 18·5‰-re esett. – 4. A mintajárások szervezetét az egész országban meg kellene honosítani, egy-egy egészségügyi specialista orvossal. Megfelelő számú (körorvosonként) kisebb kórházak és szanatóriumok egészítenék ki ezt a rendszert. Az első évben 64 egészségügyi specialista, 150 körorvos, 20 tüdő, 20 gyerek szakorvos, 60 védőnővér és 300 baba beállításával kellene kezdeni, ami mindössze 26 millió lejbe kerülne és lényeges lépés lenne előre. – A jelenlevő Costinescu dr. miniszter és Gane dr. államtitkár nagy megértéssel hallgatták az előadást és megígérték, hogy a kongresszus által elfogadott javaslatait lehetőség szerint megvalósítják,

Dr. J. B.

Bihar-megye egészségügyi adatai

1. *Orvosok:* 1. *Körorvosok* száma összesen 41. Ebből román 22, zsidó 16, magyar 3.

2. A megye területén (Oradea kivételével) gyakorlatot folytató *magánorvosok* összes száma; 26 (19 egyetemes és 7 szakorvos, 6 fogorvos és 1 fürdőorvos.) Nemzetiségi megoszlás: román nincs, zsidó: 24, magyar 2.

Összes orvosok száma 67, nemzetiségileg: román: 22, zsidó: 40, magyar: 5.

II. A bábák összes száma: 191. Nemzetiségi megoszlásuk nem ismeretes.

III. A gyógyszertárak összes száma: 29. Nemzetiségi megoszlás: román 8, magyar 9, zsidó 11, német 1. Közli: Dr. Bódis Gáspár.

A Dr. JANCSÓ ÖDÖN alapra legutolsó nyugtázások óta a következő összegek folytak be: Hegyi P. 80, Dr. Bódis Gáspár 100, Dr. Heller József 200, Jaskó János 100, Dr. Nagy Károly 50, Brutsy László 100, Dr. Ferencz Aron 50, Izsáky Lajosné 500, Rohonyi Vilmosné Jancsó Éva 1000, Dr. Zsakó Andor: 300 lei. Eddigi nyugtázás: 5600 lei, újabb befizetés 2480 lei összesen: 8080 lei. Újabb adományok László Dezső, vallás tanár Cluj, Str. Kogălniceanu 13 sz. alá küldhetők.

Dr. Jancsó Béla: Az emberiség jóltevői. Harc az emberek legapróbb, de legveszedelmesebb ellenségei ellen. Hasznos könyvtár. Egészségügyi sorozatának 5-ik füzeté. Ara 5 lei.

Az utóbbi évtized alatt a természettudományok vívmányainak népszerűsítése egészen új útra terelődött. A nagy tudományágakat összefoglaló népszerű műveket majdnem teljesen félreszoritotta a tudósok életregényének ábrázolása. Talán a regényes történeti életrajzok sikerei vezettek arra az igazságra, hogy a tudományos rendszerek birodalmába könnyebb bejutni és ott tájékozódni a nagy mártírok küzdelmeinek és szenvedéseinek átélése révén, mint a régi népszerűsítési módszerekkel.

Aki a nagy Semmelweis élettörténetével megismerkedik s világosan látja, mi volt 100 év előtt a szülőnő sorsa, mikor minden harmadik asszony áldozata lett magasztos hivatásának, – bizonyára mélyebb és maradandóbb benyomásai keletkeznek, mintha a gyermekágyi láz kóroktanáról bármily szemléltető alakban olvasgat. Behring életrajzán át élénk rajzolódik az alig 50 előtti kor borzalmainak képe, mikor a dyphtheriás gyerekek ezrei pusztultak el az orvosok tehetetlensége miatt. Ilyen módon feltétlenül szembetűnőbb lesz a nagy tudós vívmányainak

jelentősége, mintha a Löffler-bacillus kóroktani hatásáról írt tanulmányt olvassuk. Lister, Pasteur, és Koch Róbert életrajzaiból megtudjuk, hogy az a nyugalom és bizalom, amivel a műtőasztalra fekszünk, s a legsúlyosabb műtét után is néhány hétre zavartalanul tovább dolgozhatunk, e nagy tudósok életerejének felmorzsolódásába került s az ő felfedezéseik előtt a kórházak légköre nem sokban különbözött a kintzókamarák borzalmaitól.

Könyved és élvezetes gördülékenységgel vezet át minket dr. Jancsó Béla kis füzetében a nagy orvosok életsorsát magába foglaló korszakok. Megtudjuk azt, milyen áldozatok árán jutottunk ahhoz a nyugalomhoz, hogy meg vagyunk védve a dühöngő járványoktól, a pusztító gyermekbetegségektől és mindezek felül részünkre nyugodt és munkaképes öregkor van biztosítva. Kiolvashatjuk azt a tanulságot is Jancsó művéből, hogy a nagy alkotásokhoz nem okvetlen szükségesek fényesen berendezett laboratóriumok. Az isteni szikra, amivel egészen kivételes elmethetségek meg vannak áldva, rátalál a nagy igazságokra és az emberiség javát szolgáló felfedezésekre egészen kezdetleges viszonyok közt is.

A holland Leuwenhoek, a delfi város háza kapusa üvegcsiszolás közben felfedezi a mikroszkopot. Csodálatára odavándorol a 300 év előtti tudományos világ min-

den valamirevaló képviselője. Hódolnak előtte a világ urai is. A kis vidéki orvos Koch felfedezi a lépfene s a gümőkór csíráját. A vidéki vegyész tanár Pasteur új alapokra helyezi Franciaország borteremelését, selyemtenyésztését s felfedezi a lépfene és a veszettség elleni oltásokat. A sárgaláz elleni küzdelem ismertetése során megtudjuk, hogy az emberiség javát nem csak a szellemóriások szolgálhatják. Kis emberek áldozatosága is szükséges a nagy felfedezésekhez. Megörökítették a Reed Walter, Caroll és még egy néhány nagylelkű emberbarát nevét, akik odaadták testüket kísérletek céljaira. „Kevésbet hagytak családjukra, olyan keveset ezek a hősök, – írja Jancsó Béla, – de sokat, nagyon sokat az emberiségre.” Az említettekén kívül is nagyon sokan vannak, sok névtelen hős, akik életerejük felmorzsolásával küzdenek embertársaik érdekében.

A nagynevű alkotóknak és a névtelen hősöknek állított emléket Jancsó Béla szép munkájával, melyet Edesapja emlékének szentelt, aki szintén orvosi kötelességének esett áldozatul.

A hálás fiú, az emberszerető orvos és az elmélyedő gondolkodó nyilatkozik meg a kis műben. Melegen ajánljuk elolvasásra!

Dr. Parádi Ferenc Dész–Dej

Magunk revíziója | Az ifjusági parlament kérdéséhez

Ez a pár sor nem szól hozzá érdemileg a kérdéshez. Nem érinti annak lényegét, csupán rámutat egy, a kérdés során kivilágított jelenségre.

Nem új dolog az a fáradozás, hogy egy táborba tömörítsük az erdélyi magyar ifjuság gondolkodó egyedeit. Mi magunk mindig erre törekedtünk. Megindulásunk utáni első esztendőinkben, mi magunk mindent megtettünk egy ilyen egység és együttműködés érdekében. Világnézetek fölött álló, új erdélyi sorsvállalást kereső demokrata liberalizmusunknak két ellenzője volt akkor: az ébredő új ifju katolicizmus és a marxizmus ifjusága. 1932 őszén ez a dogmatikus két tábor vonult fel egymással és velünk szemben, különösen kárhóztatván azt a demokrata, dogmamentes szabad gondolkozást, amelyet mi öntudatosan képviseltünk.

Tavaly Tamási Áron próbált új „cselekvő ifjusági” frontot hozni össze az általa világosan három táborra (Hitel, marxisták és Erdélyi Fiatalok) oszlott ifjuságból. Tamási felhívása alkalmas volt arra, hogy még inkább szétolja az ifjusági tömörüléseket, mert rajtunk kívül senki sem ismerte el, hogy Tamásinak alapjában igaza volt abban, amikor három fajta ifjuságról beszélt.

Az idén a felvidéki Sarló mozgalomból ismert K. Balogh Edgár kísérelte meg „ifjusági parlament” formájában összehozni az erdélyi fiatal magyar intelligenciát. A parlament szükségessége mellett nagyon sokan nyilatkoztak a Független Ujságban és nagyon sokan kerültek ezeken a nyilatkozatokon keresztül közös nevezőre azok közül, akik 1932-ben dogmatikus meggyőződés szerint állottak egymással szemben és ócsárolták a mi liberális demokráciánkat. (Pl. Vencel József és Bányai-Baumgarten László). És ami még különösebb az, hogy ezek az egymásra találtak egyaránt liberálisok és demokraták. Így lett tavaly óta liberális az a Hitel, amelyet tavaly még Balogh Edgár fasizmussal vádolt és így nyilatkoztak Balogh Edgárnak a Hitel szerkesztői (Kekel, Vita, Vencel, s a Hitel legutóbbi számában Albrecht) akik tavaly még őt „baloldalinak» neveztek.

Mit jelent ez? Győzött az Erdélyi Fiatalok lebecsmérelt szelleme, feladták a két dogmatikus álláspontot? Vagy megtévesztő játék folyik e szavakkal: liberálizmus, demokrácia, humanizmus? Nagyon jó lenne, ha mindenik csoport tisztázná, hogy ő mit ért e szavak alatt, mert akkor tisztán lehetne látni mindenkit a maga valójában és akkor a megtévesztő látszat-egység hangoztatása helyett könnyebben lehetne a különböző irányzatok és mozgalmak becsületes együtt működését megkísérelni, Igyazonban szerfelett nehéz a dolga annak, aki szeret tisztán látni.

Mindenkinek változhatik a véleménye, de akkor a változásról és annak okáról nyíltan és nyilvánosan be kell számolnia, különben senki sem hihet a változás őszinteségében.

Ezek a megállapítások nem vonatkoznak az összes nyilatkozókra, akiknek jó része eddig ugyan semmi jelét nem adta annak, hogy közülük van az ifjusági élethez, de akiknek egység vágya és munkaakarása mégis örvendetes jelenség, kevésbé az azonban, hogy a nyilatkozatokat közlő lap – nyilván elírásból – minden egyéni megnyilatkozást csoportok véleményeként tüntet jel, ami sok esetben a valóságnak meg nem felelő kollektív látszatot ad egyes nyilatkozatnak.

Aki korunk társadalom-gazdasági jelenségeit akarja megismerni, annak meg kell ismernie röviden és legalább nagy vonalakban a tegnapi történet gazdasági jelenségeket, az azok közepette élő embert és annak világnézetét. Csak ezután kezdheti meg a ma emberének és világnézetének, s a körülötte kavargó, bonyolult gazdasági jelenségek megértését. Ugy az elmúlt korok, mint a jelen társadalomgazdasági jelenségeit a társadalmat alkotó *egyénen*, azaz a kor szellemében élő egyén világnézetén keresztül kell megismerni.

A filozófiai, etikai és szociál-politikai elemek, egyezőval a világnézet, a gazdasági étellel szorosan összefüggött úgy a multban, mint a jelenben is. A gazdasági élet eszméi át meg át vannak szöve bölcseleti, erkölcsi és politikai eszmékkel. Minden korban a kor szelleme, világnézete volt az, mely megszabta a korában élő ember mindennemű tevékenységét, így a gazdaságát is. A világnézet dr. Tavaszgy Sándor szerint „az ember önfentartásának módja”, ezt pedig tovább elemézve megállapítja, hogy: „igaz ugyan, hogy teoretikus megfontolásból támad, de nem teoretikus érdekből, hanem, amint a kiindulásunkból következik, a világnézet *praktikus* érdekből születik.” Ez a praktikus érdek pedig folyton változik, amint a társadalomgazdasági valóság is változik. A folytonosan változó gazdasági tények nyomán újabb gazdasági jelenségek csoportját észleljük, melyeknek formája és tartalma egészen új. Így bátran mondhatjuk, hogy különböző korokban más és más gazdasági szellemmel (gazdasági ethosszal) van dolgunk, mely más és más magyarázatot (cél) tűz ki a gazdasági tevékenység számára.

A társadalomgazdaságra váró legtöbb célkitűzést a bölcselet szállítja. „A tudományos bölcselet műhelyében keresendő a közgazdasági tanok fejlődésének és a közöttük fennálló ellentéteknek bár nem egyedüli, de legfontosabb forrása” – mondja Surányi-Unger dr. A már gyakorlatilag megvalósított bölcseleti tanok csak részben felelnek meg az elgondolt tézisek, ezért a bölcseletet megint új, megoldandó feladatok elé állítja a gazdasági élet: a két tudomány így halad egymás mellett az évszázadokon át.

A nemzetgazdasági rendszereket legmegfelelőbbben Zweig F. osztotta fel négy nagy, általános rendszerre: Univerzalizmusra (etikus-teológus gazdaságra), nacionalizmusra (nemzet-politikai gazdaság), liberálizmusra és szociálizmusra.

Univerzalizmus az erkölcsre és vallásra felépített társadalmi rendszer. Alapjait még Aristoteles fektette le. Ez a társadalom nem az anyagiak után vágyódik, hanem lelki célok után. A gazdaság csak szükségtelen rossz az ő szemében, az általános jólét forrásának a kultúr és morális értékeket tartják a materiális értékekkel szemben. Az univerzalizmus megfelel a vallásos elgondolású világnézetnek és az ideális bölcseletben egyik legelőkelőbb helyet foglalja el. A XII–XIV.-ik századig, tehát abban a korban fejlődött és virágzott, amikor az egyház nemcsak nagy lelki, hanem anyagi és politikai hatalom is volt. Ekkor fejlődött ki a feudális

céhrendszer, mely az akkori antikapitalista felfogásnak tükrözője, célja: a „iustum pretium” elérése, mely Aquinoi szent Tamás műveiben is főhelyet foglal el. A pénz nem kamatozhat, hanem csak csereeszközként szerepelhet. Az igazságos ár és a kamatnélküliség a középkori bölcselet két alapvető gazdasági tétele. Mindkettő lényegében és elintézésében erkölcsi kérdés. A nemzeti gondolat még nem született meg ebben a korban, melynek tantételei teljesen az emberiség egyetemes keresztény kultúrájára vannak felépítve.

Az ellenhatásként fellépett *nacionalizmus* atyja Macchiavelli (XVI. század eleje). Ugy gazdasági, mint politikai tanait az „Il principe”-ben fejezi ki. Itt alapelv a nemzetgazdaság és nemzetpolitika, az erkölcsi szempontok elmaradnak. Főcél a legnagyobb politikai, kulturális és materiális erők megszerzése. A nemzet jóléte a legfontosabb parancsolat (akárcsak ma is). Hisz egy különleges küldetésben, melyre népe van hivatva.

A nacionalizmus vezéreszméje a szembeállítás tézise, melyet ragyogóan adnak vissza Voltaire szavai: „il est clair qu'un pays ne peut gagner sans qu'un autre perde” (világos, hogy egy ország nem nyerhet anélkül, hogy a másik ne veszítene). Itt rejlik a rendszer háborús szelleme, mely szerint mindent a küzdelem érdekébe kell állítani. Az egész gazdasági rendszert úgy igyekez szabályozni, hogy az az államnak a legnagyobb politikai, háborús és pénzügyi hatalmát szolgálja. A szabadversenyt nem engedélyezi, mert ez gyengíti a belső egységet, helyette a szervezkedést helyezi előtérbe. Haszonnal záruló külkereskedelmi mérleg az állam legfőbb törekvése, ez a *merkantilizmus*, melynek korában született meg a kereskedelmi mérleg fogalma. Ellenhatásképpen született meg a *protekciónizmus*, a védelmen alapuló külkereskedelmi rendszer, s itt találjuk ebben a korban a gazdasági önellátás első nyomait. A rendszer mozgatója Fichte („Der geschlossene Handelsstaat”). A nacionalizmus rajongója az állameszmének. Ebben az értelemben fejtegeti ideális filozófiáját Hegel is. Az univerzalizmushoz hasonlóan tehát a nacionalizmus is az általános ideális filozófia világnézetének felel meg, de míg az elsőnél a vallás-erkölcsi, a másodiknál a nemzetpolitikai cél van előtérben. A rendszer a XVIII. század közepéig tartotta magát s korszakát a művelődéstörténet a „*korai kapitalizmus*” korának nevezi.

A nacionalizmus kényszerének ellenhatásképpen fellépett a *liberálizmus*, mely a szabadság, magántulajdon és meggazdagodás rendszere. Ez a mai kapitalizmus néven ismert szabadversenyrendszer. Itt a főcél a jövedelmező, hasznos hajtó vállalkozás és a takarékoskodás. Jelszava a „*tiszta haszon*”, minden tevékenységet aszerint értékeli, hogy mennyi hasznos hajt.

A liberálizmus az utilitarista filozófiának tan-tételein nyugszik, ennek pedig alapja, hogy mind-azon tevékenység erkölcsös, mely az egyének legnagyobb számát boldoggá képes tenni. A liberálizmus a XVIII. század második felét és a XIX. század első felét öleli fel.

A múlt század ötvenes éveiben új eszme indult világhódító útjára: a *szociálizmus*, melyet a kényszer által megvalósított egyenlőség jellemez. Társadalomgazdasági egyenlőség megvalósítása a kitűzött célja, a javak egyenlő elosztását követeli. A szabadverseny helyébe az egyeduralmat állítja. Az államkapitalizmus híve, így aztán felosztható: agrárszociálizmusra, kollektívizmusra és kommunizmusra. Ami a kapitalistának „haszon”, az neki „értéktöbblet”, azaz a munka gyümölcse, tehát a munkást illeti. A szociálizmus is épügy, mint a liberálizmus, a materiálista bölcsélet terméke. Az életet nem mint lelki, hanem mint anyagi folyamatot kezeli, innen ered a *történelmi materiálizmus*, mely az egész rendszert, mint hídfő, napjainkig tartja. Ugy a liberálizmus, mint a szociálizmus a racionális világnézet terméke, de különösen az a szociálizmus, mely csodákat vár az emberi észről, ezért akar mindent racionalizálni. A nemzetköziség híve, melyet ha sikerül győzelemre vinni, leomlanak a vámfalak, eltűnnek a határok, szétesik az állam, mint utolsó osztályszervezet és így az eszme eljutott végcéljához: a *társadalmi-gazdaság közösséghez, az örökbéke birodalmához*.

Történelmi visszapillantásunk folyamán eljutottunk az ezerkilencszázados évek elejére, mikor a gazdasági élet jelenségeit új elemzés alá veszik és konjunktura ciklusokkal rövidebb időközöknek jelenségeit is könnyen magyarázzák a még ma is élő közgazdászaink.

Falu-munka

Magyar fiuk a stănești-i tanfolyamon

Az Őfelsége II. Károly király legmagasabb védnöksége és D. Gusti professzor irányítása alatt működő „Fundatia Culturală Regală Principele Carol” a falumunka módszeres tanulmányozására és a falusegítés beindítására királyi munkacsapatokat (echipele regale) szervezett és küld néhány éve az ország különböző falvaiba. E csapatok vezetői számára március és április folyamán a Muscel megyei Stănești községben két, egyenként két hetes tanfolyamot tartottak. D. Gusti professzor szíves támogatása révén, amelyért ezuton is tiszteletteljes köszönetünket fejezzük ki, e tanfolyamon az Erdélyi Fiatalok megbízásából Dr. Váró György, Haáz Ferenc és Hegyi István, a bukaresti Kós Ferenc Kör részéről Bakk Péter is részt vehettek. Beszámolójukból közöljük az alábbi érdekes részletet.

A stănești tanfolyam résztvevői felsőbb éves egyetemi hallgatók és tanítók voltak, 68-an, közöttük négyen mi magyarok. Április 15-én reggel indultunk el Bukarestből és fél napi autóbuszozás után értünk Stănești-re. Megérkezésünk után H. Stahl egyetemi magántanár, a tanfolyam vezetője rövid bevezetést tartott, amelyben előadta a munkatervet, egyben pedig arra is felkérte az ifjúságot, hogy a tanfolyam tartama alatt a politikától tartózkodjanak, mert ez csak akadályozná a közös munkát. Minket, magyarokat külön üdvözölt és meleg szavakkal fejezte ki örömét afelett, hogy törekszünk munkájukat megismerni és abban résztvenni.

Kleisl Gyula s Gyümölcsfáink rovarellenségei (Hasznos könyvtár 16. szám).

Kleisl Gyula könyvében rámutat arra, milyen nagy fontossággal bír az, hogy a gazda nyitott szemmel járjon az ő gyümölcsöseiben, miáltal felismerheti azt az okot, amelyek az ő gyümölcsfáit és annak terméshozamát a rovarok részéről károsan befolyásolja. Külön tárgyal minden kártevőt, ismerteti úgy magát a rovar, átmeneti fázisait és szaporodását, valamint azt a fázist, amikor a gyümölcsfákra a legkárosabb. A védekezési lehetőségeket oly módon ismerteti, hogy azoknak az ismeretével még a legegyszerűbb gazda is eredményesen tud küzdeni a gyümölcsfák és termésük parányi ellenségei ellen.

Függelékében tárgyalja az éneklő madarakat, melyek ingyen munkásai a gyümölcsstermelőnek és azokat a lehetőségeket, melyek által ezeket a madárkákat gyümölcsöseinkbe csalogatni, tél idején táplálni és szaporodásukat elősegíteni. Nem kerül el a figyelmét az a tény sem, hogy a sok káros rovar mellett hasznosak is vannak, melyek hozzájárulnak a károsak irtásához s melyeknek pusztításával saját kárunkat növelnénk.

Kleisl Gyula könyve valóban hasznos, minden gyakorlati gyümölcsstermelőnek szüksége van rá.

Major Pál.

A tanfolyam pontosan előírt munkaterv szerint és szigorú, szinte katonásn rendben folyt le. Tíz tagú csapatokba osztottak be, melyek mindegyikének felelős csapatvezetője volt, aki a csapata embereit és munkáját irányította. Napi programunk a következőképpen alakult. A reggel 6 órai felkelés után közös torna és mosdás volt a folyónál, utána megreggeliztünk, majd felvonták a zászlót, a parancsnok kihirdette a napiparancsot és a csoportvezetők előző napról szóló jelentéseit hallgatta meg. A délelőtt folyamán gyakorlati munkát végeztünk, amely fenyőfaültetésből, talajszintezésből, a kútépítés körüli segítségből, útjavításból, vagy néprajzi vagy népszámlálási adatgyűjtésből állott. Ha az eső megzavart, tanfolyamot hallgattunk. A tanfolyam rendszeren délután 3-tól 6-ig tartott, ami után vacsoráig kirándulás, játék és dalárdapróba töltötte ki az időt. Vacsora után a munkacsapat a falusiak részére ünnepélyeket rendezett oktató és szórakoztató műsorral. Ezekon az ünnepélyeken találkozott a falú népének tömege a résztvevők együttesével, akik a megjelentekről pontos statisztikát is vezettek.

A résztvevő román ifjúság a falukérdést nagyon komolyan veszi és elmélyedően végzi a Gusti professzor módszere szerinti munkát. Résztételük nagy aránya és komoly szorgalma jórészt annak tulajdonítható, hogy többségük faluról kikerült fiú és így nincs meg közöttük a népnek és az intelligenciának az a sajnálatos szakadéka, amely a romániai magyarságot jellemzi. Vezetőik, akikben a

fiúk teljesen megbíznak, rendkívülképzett s egészséges gondolkodású szakemberek, akik a munka eredményét biztosító fegyvelmen túl baráti jóviszonyban dolgoztak együtt a diáksággal. Minket úgy a vezetők, mint a diáktársaink a legszívélyesebb udvariassággal fogadtak és számos apró figyelmességben volt részünk.

A munkacsapatok által végzendő falumunka-elmélet Gusti professzor ismeretes rendszerén alapszik, s alapelveit előttünk H. Stahl a következőkben foglalta össze:

1. A falunak *joga* van a műveltséghez, az intelligenciának pedig *kötelessége* az, hogy műveltséget vigyen a faluba.

2. A falut arra kell segíteni, hogy könnyebben ki tudja fejleszteni a saját népi műveltségét.

3. A faluban olyan műveltséget kell fejleszteni, amely az ő helyi szükségéhez alkalmazkodik. Ezeket a szükségeket a monográfikus megismerés tisztázza. Nem lehet egy általános művelődési program után igazodni, az az egyes falfak sajátos helyzete és szüksége szerint különböző.

4. A falunak teljes műveltségre van szüksége, amely felöleli az élet mind a négy síkját, ugymint az egészségi, gazdasági, értelmi és lelki műveltséget.

5. Mindezek elérésére az intelligencia a falut abban segítheti, hogy azt tudományosan megismeri és felméri és a szükségleteinek a kielégítésére lehetőleg magát a falut szervezi meg a kulturális otthon (Căminul Cultural) köré való csoportosítás által. A Gusti professzor echipa-rendszerének az az alapelve, hogy *nem végzett eredményes munkát az az echipa, amely három egymás utáni nyár munkája által nem tudta annyira felkelteni a falu érdeklődését és megszervezni a falusiak tevékenységét, hogy azután már ők maguk önállóan ne elégítsék ki szükségleteiket.*

...A kutató munka elvégzésénél főfeladatunk a monográfiái felvétel pontos elkészítése volt, mely alapul szolgál a falu megismerésére. A monográfia elkészítéséhez a falu életének négy keretét (a kozmologiai, biológiai, pszichológiai és történelmi) és négy megnyilvánulását (szellemi, gazdasági, jogi és politikai) kellett alapos vizsgálat tárgyává tenni.

...A munkacsapat legfőbb törekvése arra irányulván, hogy a faluban megkezdett munkát maga a falu saját erejéből tovább folytassa, fontossá válik a falu társadalmi megszervezése a művelődési otthon körül. Ebben az otthonban kell elhelyezni a *falú muzeumát*, ami azonban nemcsak holt anyag, hanem élő és oktató szerve a falu életének. Főcélja az értékes és sajátos tárgyak megőrzésén kívül a *tanítás*. Éppen ezért összegyűjti a ma használatos tárgyakat is, hogy a muzeum hű tükörképe legyen a falunak. Emellett a muzeum őrzi a falu feldolgozott monográfiáját és az ezek alapján készített szemléltető rajzokat és grafikonokat. Érdeemesnek tartjuk megjegyezni, hogy milyen módon történik egy ilyen falusi muzeum összehozása. Az erre vonatkozó elméleti oktatás után minden résztvevő elindul gyűjteni a kijelölt falurészbe. Hogy ezt a munkát jobban serkentsék, a csapatok közt versenyt tűztek ki. Alig két három órán belül máris szép anyag gyűlt össze, amelyből minden csapat kiállítást rendezett s ebből válogatták össze és bíralták el a muzeumban elhelyezendő anyagot.

...Az elméleti előadások tengelyét H. Stahl előadásai képezték, ezenkívül azonban számos értékes előadássorozatot hallgattunk, amelyek a falu életének különböző oldalait világították meg. (Pl. Grigorie Popescu lelkész, a munkacsapatok gyakorlati működésére nézve mondott értékes adatokat, Anton Coşbuc, a Művelődési Otthon könyvtárának felállítását és használatát ismertette, Constantin Stănescu a statisztikai felvételtől és a grafikai ábrázolásról tartott előadást, Emanoil Bucuța vezérfelügyelő az értelmi téren végzendő falumunkát ismertette, Dr. Mihail Mihailă a külföldi munkacsapatok eredetéről, szervezetéről beszélt, Lascariu Moldoveanu pedig a falu lelki életének alapjairól.)

A tanfolyam befejezése után kirándulást tettünk a Curtea de Argeş-i híres kolostorba, majd Bukarestbe visszautazva, megtekintettük a munkacsapatok kiállítását, melyen pontos kimutatások és képek ismertették az eddig végzett munka eredményét. Végignéztük a „román falu” kiállítást, ahol a különböző vidékek jellegzetes házitípusai teljesen berendezett háztartással vannak felállítva, ugyanitt lesz elhelyezve a jövő évben a „mintafalu” muzeuma, amelynek pontos terveit máris megtekinthettük.

Rövid beszámolóink csak gyöngye képe annak a tanfolyamnak, amelyet számunkra emlékezetessé tesz az az el nem felejthető sziveslátás és megértés is, amiben részünk volt.

Német munkatáborok Romániában.

A romániai német ifjúság megszervezettségének és áldozatkész munkakedvének legjellemzőbb kifejezője az önkéntes munkatábor-gondolat. Mintául a német birodalmi munkatáborok szolgáltak, a különböző helyi viszonyok hatásához képest szükségszerűen megváltozott alakban.

A romániai német ifjúság a munkatábor fontosságát teljesen átérezte és tettel válaszolt rá. Az eszmének hódításáról meggyőznek a számok:

1931-ben 1 munkatábor működött 33 taggal, amely 162 munkanapot végzett,

1932-ben 6 munkatábor 341 résztvevővel, 2392 munkanappal,

1933-ban 19 munkatábor volt 1031 résztvevővel, 10,661 munkanappal.

1933-ban a 19 munkatábor közül 14 Transsylvániában volt. Az 1031 összrésztvevőből 227 leány volt. (Legfontosabb szerepe a munkatábor férfi-tagjainak való főzés, mosás és a gyermekek napközi gondozása).

Az első évi száz munkatáborokban feltűnő nagy számban találunk középiskolásokat is. A német munkatáborok gyors fejlődését a már ezelőtt fennálló különböző egyesületek tették lehetővé. A tábortagoknak 85–90 százaléka valamelyik szász egyesületbe tartozott. A munkatáborok anyagi eredményeire jellemző, hogy az 1933 évi munkatáborok összkiadása 96.047 lej, az általa végzett munka viszont 200.000 lej értékű volt. 1934-ben a romániai német munkatáborokra kb. 6000 résztvevő jelentkezett, azonban működésüket politikai okok miatt korlátozták. De így is 11 munkatábor működött Transzilvániában. 1935-ben a dr. Bon-

fert által vezetett munkatábor mozgalomból kivált *Hockl János* vezetésével az ifjúságnak egy része, amely új, hitleri jelszavakkal, de csaknem a Bonfert-féle programot követve dolgozott a németiségért.

Feltűnően rövid idő alatt, 1935 okt. 22-től 1936 júliusának közepéig ez az új ifjúsági mozgalom meglepő eredményeket ért el. Hét munkatábort szervezett 330 résztvevővel. Egy leánymunkatábort 32 résztvevővel Sighisoarán, 10 iskola-, vagy nevelőtábort 670 résztvevővel. Ugyanígyen gyakorlótábort létesítettek a főiskolások részére, ezenkívül minden főiskolai városban megszervezték a főiskolásokat.

A szász munkatáborok legnagyobb ereje abban van, hogy a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből áll. Falusi parasztfiúk, főiskolai hallgatók, munkások, bankhivatalnokok, kereskedők és diplomások egyetlen közösségbe olvadnak össze, amelyben a felvetődő véleménykülönbségek és érdekellentétek nyilvánítása is a különböző osztályhoz tartozó tagok kölcsönös megismerését és egymáshoz vetett bizalmát növeli. Ezenkívül előnye a munkatáboroknak az is, hogy a tagok a legkülönbözőbb vidékekről gyűlnek össze s így a különböző vidékek a falu és a város is találkozik. A résztvevők tekintélyes része falusi parasztfiúkból kerül ki.

A közösség eszméjének a kapitalizmus hatása alatti hanyatlása következtében a falu általános süllyedését vonta maga után. A szász értelmiség köréből a német városokból indultak ki a falu felemelését célzó törekvések, de ezek nem találták meg az utat a falu lelkéhez, mert idegen módszerekkel akarták életének színvonalát emelni.

Most a szász ifjúság egy új nyelvet talált. Az önzetlen munka által beszél a néphez s a falu megérti ezt az új beszédet és hallgat rá, érzi egy közösségi eszmének a szükségességét. Tehát a munkatáborok anyagi törekvésein túl, azok által a szász ifjúsági mozgalom egy új, erős, német népi egység kialakításán dolgozik.

A szász munkatáborok célja a falu emelése gazdasági, kulturális, lelki és egészségügyi szempontból. A falu, mely bizalmatlansággal fogadta eleinte, az eredmények láttára megbarátkozott vele, sőt szinte lelkesedéssel figyelte és követte a munkáját.

Ezen a fizikai, látható munkán kívül a munka-

táborok programjának lényeges alkotórésze ismeretterjesztő előadások rendezése. Ezeknek az előadásoknak nemcsak a kérdés megvilágítása a célja, hanem inkább tájékozódásra és a felvetett gondolat továbbépitésére való indítás.

Ezeknél az előadásoknál is értékesebb az a szellemi kapcsolat és gondolatnyilvánítás, amely közös fizikai munka folyamán szellemileg is közel hozta egymáshoz a munkatáboroknak különböző rétegekből összegyűlt tagjait. Ezt a – szellemiekben is – közvetlen kapcsolatot tekinthetjük a legértékesebbnek a munkatáborok kulturális téren elért eredményeiből.

Még számottevőbbnek tűnik az a lelki, nevelő hatás, melyet a falura a munkatáborok eredménye tett. A munkatábor egy öntudatos közösségnek a munkája egy határozott célért. A fizikai vívmányokon, praktikus szükségletek megvalósításán túl a munkatábor nevel. Nemcsak a tagjait, hanem eredményei által magát a falut is. Ha egy templomot, egy elhanyagolt árkot, vagy egy járhatatlan útszakaszt megjavít a munkatábor, nemcsak azt a bizonyos értékű munkát adta a falunak, hanem azon túl egy eszmét, az egyesülésnek anyagi hasznát és erkölcsi erejét.

A munkatábor nem csak vállalat, amely munkát vállal, hanem egy eszmének a hordozója. Ezért gyümölcstelen egy munkatábor működése, akárhány száz m³ földet ásott is ki, ha a falu nem folytatja tovább a munkát. A Gusti-professzor féle falu-mozgalom megállapítása szerint nem végeztet semmit az a munkatábor, melynek 3 évi egy helyen való működése után az illető falu nem tud önállóan haladni a fejlődés útján.

Ebből a szempontból bizonyos tartózkodással kell tekintenünk a szász munkatáborok eredményeire. Az eredmények u. i. az anyagi megtakarítás lejeiről beszélnek csak, de nem szól még a hatásról, amit a mozgalom a falura gyakorolt. A jelszó a népi újjászületés, de ezt egyrészt a katonás renddel és fegyelemmel, az új birodalmi ideológiától elvakultak csoportja pedig horogkeresztes jelszavakkal tévesztik össze.

A munkatábornak nemcsak önmagában működő és csupán anyagi hasznot hozó gépnek kell lennie, hanem lendítő erőnek, amelynek hatására ma még ismeretlen népi erők és értékek bontakozhatnak ki.

Balogh László

DEÁK FERENC

Született Erdélyben, orvosi egyetemet végzett Párisban; mint az egyik belga bányatársaság orvosa meghalt 30 éves korában, Afrikában, Belgakongóban. Másfél évvel halála előtt még győzelmes hittel indult neki a nagyvilágnak, hogy idegenben szerezzen pénzt tanulási ideje alatt gyűjtött adóssága letörlesztésére, szerény orvosi rendelője berendezésére. Másfél évig szolgált becsülettel egy idegen nép gyarmatán. Hetven kilométeres körzetben ő az egészség éber őre. Motorbiciklin száguld az őserdő titokzatos útjain, vadbivalyok futnak versenyt repülő gépparipájával. Pár napi rosszullet és kétnapi betegség után váratlanul meghal. Temetésén néger bányászok adják meg a végtisztességet. Vájjon tudták-e ezek a fekete emberek, hogy miért tudott ez a fiatal orvos mindenkinél jobban a szívükhöz férni?

Az erdélyi ifjúsági mozgalomban nem vett részt, mert külföldön tanult. De alakját mégis meg kell rögzítenünk, mert mindinkább egyik típusává válik sorsunk hordozóinak. Rendkívüli tehetségű ember, de szegény. Független és szabad ember akar maradni, maga teremti elő mindazt, mire a tanulás alatt szüksége van. Becsülettel meg akar fizetni mindenkinek azért, amivel tartozik. Saját vérei közt nincs módja a megélhetésre, mert nem tudott semmiféle klikkhez se csatlakozni, hisz a kisemberek világából bukkant elő saját ereje által. Belga fiúk nem szívesen mennek e belga gyarmatra, mert ők tudják, hogy ott milyen veszélyeket rejt magában az éghajlat és vidék. A szegény magyar fiúk elmennek és szolgálnak becsülettel, mert ők élni akarnak, mert hivatást éreznek magukban, mert a szegénységben is becsületesek akarnak maradni.

És aki közülök meghal Belga-kongóban, arra úgy nézünk, mint aki az életakaratra volt a hőse, aki nem adta fel a harcot, aki mindenképpen hitt abban, hogy nekünk is lehet emberhez méltó sorsot kiharcolni. Bátorságából semmit se von le váratlan halála, sőt megnöveli vele szembeni tiszteletünket és emlékeztetőbb szimbólum lesz mindnyájunk számára.

A Concordia (Marosvásárhely).

Annak a nemzedéknek, amely már a megváltozott helyzetbe nőtt bele s amely ma már többé-kevésbé elhelyezkedett a mindennapi életben, a többiek mellett a gazdasági szervezkedésben való részvételt is kell vállalnia. Az az első nemzedék, amely így nőtt fel és amely talán maholnap ténylegesen is szóhoz juthat a kisebbségi életünk különböző pontjain, ezzel az első sorban gyakorlati munkával tehet majd bizonyosságot amellet, hogy az elméleti felkészültség után a gyakorlatban is új és a helyzet által megkívánt szellemet tud megvalósítani.

Dogmává vált már, hogy kisebbségi életünkben egyetlen gazdasági szervezkedési lehetőség a szövetkezés. Ez lényegében áll is, anélkül azonban, hogy a szövetkezésnek, mint formának túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítván, túlságosan sokat várjunk ettől az elgondolástól. A szövetkezeti forma mint elgondolás feltétlenül alkalmas tömegben élő emberek azonos gazdasági érdekeinek előmozdítására, azonban ez a forma a szükségeket csak akkor tudja kielégíteni, ha megfelelő tartalommal tudjuk minden esetben megtölteni. A szövetkezet tartalma pedig mindig csak a tagok azonos gazdasági érdeke lehet s így a szövetkezés egymásrautalt emberek azonos gazdasági érdekeit megfelelő formában és alkalmazásban szolgálni képes és elsősorban hivatott.

A szövetkezeti forma, mint elgondolás, a kellő rugalmassággal rendelkezvén arra, hogy mindig azon időhöz, helyhez és más lényeges körülményekhez alkalmazható legyen, a kellő gyakorlati forma megtalálása lényegbevágóan fontos. Az iránynak helytelen megszabása nemcsak az illető szövetkezet jövőjét teszi tönkre, hanem az egész szövetkezeti gondolat gyakorlati hitelét veszélyezteti.

A fentiek előrebocsátása után legyen szabad ismertetni egy már működő s ilyen elgondolású szövetkezet alapításának és működésének alapelveit, amelyek, mint egy már a kezdeti nehézségeken átment szövetkezetnél gyakorlatban beváltak, esetleg más indításokhoz is például szolgálhatnak.

Az adott helyzet egy, sajnos ma a magyar jellegű kisvárosainkat jellemző, közönyösséggel telített város Tg. Mureş (Marosvásárhely) volt, ahol a szövetkezeti mozgalomnak megfelelő múltja volt, azonban talán a közöny, talán más, ide nem tartozó okok miatt túlságos jelentősége még ma sincs.

Nem lévén itt apró, kiegészítő kölcsönökét folyósító magyar pénzintézet, másrészt pedig egész kis összegű takarékbetétek gyűjtésével foglalkozó intézet, ezek következtében városunk zömét alkotó elem, a kisiparosság idegen pénzintézeteknek volt ebben a tekintetben teljesen kiszolgáltatva.

Hogy ezeknek a fontos és sürgősen teljesítendő szükségletnek eleget tegyenek, a maguk módján s a saját eszközeikkel is, pár fiatal ember, az ottani Bolyai Farkas IKE tagjai összeállottak és kötelezték magukat egymással szemben arra, hogy addig is, amíg egy, a kisembereket szolgáló hitelszövetkezetet jogilag is megalakíthatnak, hetenként félretesznek egy bizonyos összeget (a minimum 10 lej

volt), amit közös ellenőrzés mellett kezelnek, és amely összeget a szövetkezet megalakulása esetében saját üzletrészükhöz céljára fordítanak. A társaság tagjai közül néhányan kötelezték magukat arra, hogy amikor a törvény által előírt minimális taglétszám és összeg összegyűl, a szövetkezet formai megalakítását is elvégzik. Így kiindulva és egymást kölcsönösen buzdítva s ellenőrizve, kb. másfél hónap alatt összegyűlt a megfelelő tőke és taglétszám, amikor is a szövetkezet megalakult s a Concordia nevet vette fel. Bár a gondolat az IKE-ből indult ki, a különböző felekezeti ifjúsági egyesületek karöltve végezték a munkát és ezt a jelleget tartotta fenn. A gondolat megindítóit vállalták azt, hogy mindaddig, amíg a szövetkezet nem lesz abban a helyzetben, hogy munkájukért valamelyes díjat is tudjon adni, addig ingyen dolgoznak.

A szövetkezet működését a múlt év őszén kezdette meg, tehát kb. hat hónapja működik. Üzlethelyiséget, fűtést és világítást egyelőre az IKE ad, teljesen díjmentesen, – s így dologi rezsiköltség kezdettől fogva mostanáig nem volt, míg személyzeti költsége szintén mostanáig egyáltalában nem volt.

Igazgatósági tagjai: Dr. Csíky László ügyvéd, Pongrácz Tamás tanár, Kalkovits Gyula szerkesztő, Kiss Ernő, nyomdász, ifj. Zsakó Kálmán kőfaragó, Czegedi Márton és Mikó László voltak (utóbbi távozása után Szijgyártó Gábor tanár).

A szövetkezet folyósít váltókölcsönökét kezesek jótállása mellett, azon kívül folyósít bekebelezéses kölcsönökét. Tekintettel azonban a kölcsöntkérők nagy számára, a váltókölcsönök nagyságát és tartamát a szövetkezet egyelőre szabályozta (3000 lej hat hónapra, havonkénti törlesztéssel).

A szövetkezet jelenlegi tagjainak száma 276, foglalkozás szerint: iparos 95, magánzó 68, tisztviselő, intellektuel 30, kereskedő 17, földmives 4, munkás 4, tanuló 2, nyugdíjas 13, háztartásbeli 40. A törvény által előírt elég magas (500 lej) üzletrészt heti 10 lejes részletekben fizették és fizetik úgy az alapító, mint az újabban belépő tagok, aminek következtében annak kifizetése nagyobb megterhelést nem jelent. Az üzletrésztőkének ilyen kis összegekben való összegyűjtése természetesen sok ingyenes munkaerőt kíván, azonban így volt csak megoldható az adott viszonyok között (amelyek különben valószínűleg egész országrészünkben azonosak), az üzletrész-tőke összegyűjtése. A tagok száma napról-napra nő, különösen az iparosok részéről tapasztalható megértés, ami fontos azért, mert elsősorban az iparosság érdekeit van hivatva szolgálni ez a szövetkezet.

Lejárván most az alapítástól számított egy év, (ami alatt az alapító tagok kb. kifizették az üzletrészükhöz ellenértékét), a szövetkezet ezeknek a számára kötött-betét rendszerét vezet be, ami által most már saját tőkét gyűjthetnek a tagok által is most már ismert és gyakorlatban is bevált heti (10, 20, stb. lejes befizetésekkel). A későbbben belépett tagok pedig természetesen üzletrészükhöz befizetése után szintén ezt a módszert használhatják fel.

A szövetkezet üzletrésztőkéje hat hónapi működése után 68,530 lej, betétjei 57,353 lej, összes kihelyezése pedig 237,232 lej. A saját tőkék mellett 50.000 lej visszleszámitolási hitelt élvez a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségétől.

A kért kölcsönök legnagyobb részének rendeltetése befektetés (üzletnagyobbitás, ingatlan vételárhátraléka, építés), azonkívül kiegészítő kölcsön (adó, hátralék, betegség stb).

Számokban kifejezve természetesen jelentéktelennek tűnik fel a szövetkezet működése, azonban ilyen apró tételekből összetevődő tőkének, hogy az jelentőségre tudjon szert tenni, idő kell. A jelentősége ott van, hogy egymás különösebb megterhelése nélkül összefogás által néhányan segíteni tudott s kitartás mellett remélhető, hogy ilyen arányban fog tudni fejlődni.

A Concordia egy sejt a megvalósítandó gazdasági szervezetünkben s csak rajtunk mulik, hogy minél több sejt keljen életre, hogy ezáltal gyakorlati megvalósításokkal tudjunk bizonyosságot tenni, hogy a jövőnk feladatait nemcsak ismerni, de felelősséggel hordozni is tudjuk.

Méhkás (Kolozsvar)

Még 1936 elején 101,90%-ban pályája elején álló fiatal alapította Kolozsvar. Nagy többségük főiskolát végzett, a többi pedig iparos és kereskedő.

Célkitűzésük hármassal volt: 1. Elősegíteni a falu termékeinek városban való elhelyezését, 2. a nyers termékek lelkiismeretes ellenőrzésével, illetve feldolgozásával szolgálni a fogyasztó közönség érdekeit, 3. s végül mindezek során a lehető legtöbb munkaalkalmat biztosítani az arra szorulóknak.

Az alapító közgyűlésen megválasztott igazgatóság a következő tagokból állt s Deák Ferencz elnök, dr. Ürmösi Károly ügyvezető igazgató, Paull Mária, dr. Baczó Gábor, dr. Jancsó Albert, Páll Elemér, Zsombori László.

A szövetkezet úgy a falu, mint a város szempontjából egyik legfontosabb terméknek: a tejnek és termékeinek átvételével, feldolgozásával és értékesítésével kezdte meg működését és igyekezett s igyekszik úgy minőségben, mint árban lehető legnagyobb mértékben szolgálni a fogyasztó és a termelő érdekeit egyaránt. A fogyasztóét úgy, hogy ellenőrzött minőségű árut nyújt, anélkül, hogy az árakat emelné, a termelést pedig úgy, hogy a nagyban való átvétellel biztosítja termékeinek elhelyezését s egyben megkíméli őt a kicsiben való beszállítás és értékesítéssel járó idő és pénz pocskolástól. Ezenkívül átvette a marosvásárhelyi Transilvania szövetkezeti Vajgyár kolozsvari képviselőjét is.

De nem tévesztette szem elől a Méhkás szövetkezet harmadik fontos célját sem: *mindjárt az elején öt embert juttatott szerény keresethez.* Nyílt üzletet nyitott a Memorandului utca 20 szám alatt és három elárúsító sátrat állított föl a város három piacán. Az egyik sátorban egy egyetemi hallgatót alkalmazott elárúsítónak s ezzel nemcsak ennek a fiatal embernek nyújtott segítséget arra, hogy tanulmányainak folytatására a szükséges pénzre szert tehessen, hanem utat, irányt, ösztönzést adott arra is, hogy életlehetőségeinket más, új tereken is lássuk meg.

A sátrakat – kellő támogatás hiányában – már egy pár hónap múlva be kellett szüntetnie, de azért ezek a fiatalok a kezdet tornyosuló nehézségei között sem vesztették el reményüket és munkakedvüket. A jelen évi közgyűlés az igazgatóságba új tagokként megválasztotta Gyarmathy Árpádot, dr. Cservény Antalt és Engi Károlyt.

A napokban kint falun állított fel tejgyűjtő állomást, ami lehetővé fogja tenni a tej fokozottabb ellenőrzését, teljesen friss állapotban való összeállítását.

A Méhkás önzetlen uttörő munkájáért cserébe joggal kérheti a fogyasztó közönség jóindulata, megértő támogatását, hiszen komoly gazdasági szükségletet tölt be s emellett az állástalan ifjúságnak ad munkaalkalmat.

Horváth Árpád

Pályaválasztás

A középiskolát végzettek pályaválasztását az erdélyi magyar életben mutatkozó szükséglet szempontjából mértük föl 1936-ik évi II. (nyári) számunkban, (melyet kívánatra az érdeklődőknek megküldünk). Ma is a helyzet ugyanaz, hogy nagy túlermelés van a jogi és tanári pályán és hiány az orvosi, állatorvosi, mérnöki, továbbá gazdasági pályákon. Tanárok pályaválasztásánál fontos a szakcsoportok célszerű megválasztása is, amire nézve kérjük egyházi főhatóságok tanácsait.

Az egyes kolozsvari egyetemi fakultásokra vonatkozó beiratkozási és egyéb feltételeket hét lej válaszbélyeg beküldése ellenében megválaszolja a lapunk pályaválasztási irodája (Szerkesztőség címén). A *bucureștii* főiskolákra vonatkozólag a Koós Ferencz Kőr Diakosztályától [București, Str. Sf. Voivozi 50] lehet felvilágosítást kapni.

A textil főiskola

a textilgyárak részére képez ki szakmunkásokat és munkavezetőket s ebben az iparban nagy fellendülés lévén, jó elhelyezkedési kilátásokat nyújt. Nagyon fontos azért is, mert *a liceum elvégzésével, tehát baccalaureátus nélkül is, be lehet jutni rá.* A tanulmányi idő 2 év (elméleti tanfolyamok és a gyárakban való gyakorlat). Az első évre versenyvizsga alapján veszik föl a hallgatókat, erre október 1-től lehet jelentkezni a kérvényhez mellékelt következő bizonyítványokkal: 1. a liceum, felsőkereskedelmi iskola, felső ipariskola, vagy egy alsófoku textiliskola elvégzéséről szóló bizonyítvány, 2. Születési anyakönyvi kivonat, 3. Állampolgársági bizonyítvány. A verseny díja 600, illetőleg a textilisiskolás részére 400 lej. Anyaga a középiskolai fizika. A versenyen átmentek november 5-ig évi 6000 lej kell befizessenek s csak kivételesen engedik meg, hogy ebből 2000 lej december 5-ig befizessenek. Tandíjmentesség nincs. Egy nyári vizsga-szeszió és egy őszi javítóvizsga van. A két év eredményes elvégzése és az abszolváló vizsga letétele után a tanfolyamról a minisztérium és az iskola által aláírt diplomát kapnak. Az iskola a Politechnikum helyiségeiben működik, Calea Griviței 132, București.

Lapunk megelőző számában örömmel jelentettük be, hogy ebben az évben ismét havonta fogunk megjelenni. Azonban lapunk megjelenése közben vettük kézhez a hadtestparancsnokság leiratát, amely úgy intézkedett, hogy lapunk csupán negyedévenként jelenhetik meg. Így saját elhatározásunk ellenére egyelőre ismét csak mint negyedéves lap szolgálhatunk. – Mult számunkban megjelent Két kiáltás című cikk szerzője Tóth Zoltán. Kérjük az előfizetések sürgős beküldését.

Budai Nagy Antal

Az 1437-es erdélyi kelyhes paraszt felkelést köztudatunk eddigelé csupán következményeiből ismerte, a felkelés ellen szövetkező magyar, székely és szász úri rendek kápolnai uniójából, az unio trium nationum-ból, mely minden közös külső és belső ellenség ellen szövetséget kötve, alapja lett a másfélszázaddal később kialakuló önálló erdélyi államnak, s magja egy évszázadokig fennállott erdélyi jogrendszernek. Köztudatunk azonban, sajnos, nem vette észre, hogy ez a jogrendszer az akkor teljesen népi sorban levő román nemzetet nemesi jellegénél fogva be nem vette. A feltörekvő erdélyi román öntudat évszázados törekvéssel kísérte meg e jogrendszer gátjait áttörni, a bevett nemzetek és egyházak közé bejutni, s Erdély hét főbűnének nevezték történetírói a „három nemzet és négy vallás” rendszerét, mely őket kizárta. Nem tudatos nemzeti alapon, erről a XV. században szó sem lehetett, de kizárta feudális alapon, aminthogy ugyanígy kizárta a magyar népi rétegeket is. Történeti tény azonban, hogy a kollektív nemzeti jogait követelő erdélyi román öntudat a Supplex libellus Valachorum-tól kezdve (1792) az 1863–64-i diétáig állandóan követelte arányos részesedését a közjogban, s legelső jogforrásként arra az 1437-es monostori egyezsége hivatkozott, melyet az akkor győztes parasztforradalom csikart ki az uraktól, s amelyben a románság nemzeti jogai elsőként ismertettek el. S amely egyezséget az urak nem tartották be, hanem a kápolnai unióban szövetkezve, s a felkelést leverve, Erdély fejlődését egészen más útra terelték.

Kós Károly drámája a tudatos transzylvánizmus megszületésének kavargásában a fentti vonatkozások román részét háttérben hagyja, s inkább a levett felkelés katonai vezérének, Budai Nagy Antalnak alakját formálta ki. A tárgy azonban, mely már a tragikusan elhalt Sipos Domokost is kísértette (Vajudó idők küszöbén, 1924), hatalmas transzylván alakká és szimbolummá nőtetni ki az egyéninek induló tragédiát.

Budai Nagy Antal, a kalotaszeei bocskoros kisenemes, nem forradalmár. Kelyhes hitéhez rajongó lélekkel hű, de a tett terére lépni alig akar. A lázadásra felhívó Ujlaki Bálintnak ezeket mondja: „Erdély

ez atyám, meddő hegyek és nyomorodott lelkek tartománya ez. Imádkozni és átkozódnai tud itt mindenki, de hinni gyáva... Erdélyben nem történnek csudák”... A lelkeket nem találja éretnek a forradalomra, s amikor azt az események és Ujlaki Bálint izgatása kirobbantják, csak akkor vállalja a vezerséget. De akkor ez a korai erdélyi Dózsa György semmiből hadsereget terem, leverti az urak rendes seregét és a monostori egyezségben megszerzi a győztes békét. Közben elutasítja Csáky vajda ajánlatát, hogy az ő seregébe álljon, holott ezzel egyéni sorsát döntötte el. Mert ő nem egyéni sorsáért küzd, hanem az ügyért és teljes lélekkel vállalja Isten rendelését, ami elől futni akart. Erdélyi típus mindenképpen, aki megállja, nagyszerűen és halálig hűen a helyét a helyzetben, amit reánkényszerítettek.

Vele szemben Ujlaki Bálint, a nem erdélyi huszitá pap, az aktív forradalmár, az eszme fanatikusa. Ő dobja be az elégedetlenség száraz avarjába a huszitizmus, majd a felkelés lángját, ő robbantja ki a forradalmat. *De ugyanő az, aki azt meg is buktatja* és ez Kós drámájának legmélyebb tanulsága. Az egyezés ellen szövetkező urak seregeitől szorongatott helyzetben ő az, aki a kollektív kiszabadulás katonai tervén dolgozó Budai Nagy Antal ellen vak demagógiával felhecceli saját embereit, akik megölik a tús-papokat és akik megölik Budai Nagy Antalt. „Harcot akartál és bosszúállást, – mondja Ujlaki Bálintnak a haldokló Budai Nagy Antal, – én nekem pedig győzelem kellett és békeség. S most megöltél engemet... s gondolom, megöltél mindent...” – „Köttess fel engemet” – könyörög Bálint. – „Nem, az jó halál lenne neked, Bálint” – feleli vissza.

Kettejük drámája a felkelés belső, eldöntő viaskodása. Ez a két típus: két erő. A kívülről jött, az itteni viszonyokat és lelkeket egészen nem ismerő és tekintetbe venni nem tudó s mégis türelmetlen eszmei fanatizmusa, mely tragédiába fullasztja a másik erő hősies eredményeit; a másik erőét, melynek ez a kérdés nem az eszmei győzelem, de a több és jobb itteni élet, a saját életének teljes felelősségű kérdése, mely fejlődni akar, de a saját viszonyai által szabott mértékben, a maga módján és a maga embereivel, önmagáért.

Kós drámájának szerintem ez a legnagyobb tanítása.

Dr. Jancsó Béla.

SZÉKELY NÉPBALLADÁK

Népköltészetünk kincseinek eddigi kiadásában mindig volt valami száraz, iskolás, magát nem kedveltető. Nagyon kellett már egy olyan könyv, amely az élet, az ősiség, a művészet teljes kinyilatkoztatásával hozza lelkünkbe e művészi, ősi és életel kincseket; egy szépséget árasztó könyv, amely azonban nem marad meg csupán *diszműnek*. És kellett volna már régen, mert népi kulturánk veszendő s szellemét lehetőleg addig kell átoltani a felsőbb társadalom művelődésébe, amíg van belőle valami a valóságban is.

Amiként annak idején a finn gyűjtők szorongással és lesújtó döbbenéssel kellett tudomásul veyék a finn etnikum pusztulását, aképpen szoronganak a mi gyűjtőink és művészeink is – már Erdélyi, Kriza is, majd később Bartók, Kodály, Weigand és Kós – népünk kulturájának veszendőségén. Egy egyöntetű népi művelődés súlyedését látják mind és minde-

nütt. A gyűjtők ezért gyűjtik, az új nemzeti kultúra építői ezért tanulják törvényeit s most Ortutayék is ezért emelték ki külön e balladákat, melyekben népi kulturánk legértékesebb tulajdonságait fedezik fel.

„A székelység titkos sziget, ahonnan sajátos idegenszerű szépséggel jutnak el hozzánk a hangok...” Balladáit: „elsülyedt századok, elmúlt magyar és európai hagyományok hangját zendítik meg...” De Ortutay is el kell jusson elődei fájdalomhoz: sajnos, hogy már e hangok „egyre halkabb, egyre töredezőbb hangon” szólnak. „Az utóbbi évtizedek úgy zuhantak népi kulturánkra, mint haragos pörölyütések s már a székely népi kultúra harcoss keménysége sem tud ellenállni. A sülyedő népi élet utolsó üzenetei mind egyre ritkábban jönnek s már csak egy teendő van: beoldani, beszívni az ősi kultúra erejét, lelkét és zamatát egész teljességgel a felső kultúrába. Egészségesedni és termékenyülni általa. Most!

Amig ez is késő nem lesz...

Ötvennégy ballada és néhány változat van itt összeválogatva és művészi keretbe foglalva. És ebben a művészi keretben: a sejtelmes illusztrációkkal, e sárgás papírosan, régies számokkal, hatnak igazán a maguk döbbenetes erejével és valóságával ezek a balladák. Így elénkbe téve, valóban úgy érezzük, mintha régi nóta-fák szájából hallanók s érezzük azt az egész sajátos és titkos varázst, amely időtlenségük misztikumaiába visz. Lelkünkben rezonálnak azok a titkos hangok, melyeknek nyitjához az útát idegen műveltségkutatók és talmi értékek tömkelege rázta el. Vágyunk a feleszmélésre, a süvítő tiszta havasi légre s a tiszta víz egészségét kívánjuk. Ha zord s olykor ijesztő is a havas, ha a tiszta víztől nincs is bódulat. (Az illusztrációk Buday Gy-é).

Nagy nyereségünk ez a könyv *így, ahogy van* s a munkálókat, kik létrehozták, illesse minden hálánk és köszönetünk.
d L.

Magyar tudomány Transzilvániában

Nagyon meggondolkoztató tanulmányt írt Jancsó Elemér dr. a Láthatár c. kisebbségpolitikai szemlébe a transzilván magyar tudományos életről. Kétségtelenül örülnünk kell annak, hogy a transzilván tudományosság már olyan eredményeket tud felmutatni, amelyekkel a nyilvánosság elé léphet. De ez a tanulmány még nagyon sok más dologra is figyelmeztet bennünket. Örömmel kell arra gondolnunk, hogy a Döbrenteiek, Arankák, Mikó Imrék országában még nem halt ki az örök szomjúság az igazság után, de nagy fájdalommal kell elkönyvelnünk azt a szomorú tényt, hogy a transzilván tudományos jövőt a legnagyobb veszedelem fenyegeti.

Vegyük csak sorjába a dolgokat. *Van transzilván tudományos élet!* ezzel a nagy biztatással induljunk el. Transzilvânia hű maradt néhány százéves hagyományaihoz. Nem halt ki a háborúutáni transzilván magyarságból sem a vágy, hogy szépségeket és fel nem fedezett igazságokat lásson meg. *Az alig húszéves kisebbségi magyar tudományos életnek vannak eredményei.* Ez a kijelentés magában nagyon biztató, de ha a dolgok mélyére nézünk, másképpen kell megítélnünk a helyzetet. Ugyanis azt, amit ma transzilván tudományosságnak nevezünk, csaknem kizárólagosan a háború előtti nemzedék tagjai művelik. Különösképpen áll ez a tétel a természettudományokra, melyeknek komolyabb művelői mindnyájan az öregek soraiból kerülnek ki. Ez azzal a veszedelemmel fenyeget, hogy a transzilván természettudományok kontinuitása megszakad. Ez jórészt külső okkal magyarázható (egyetem, laboratóriumok stb, hiánya). Mert kétségtelen, hogy bizonyos fizikai feltételek nélkül a természettudományok fejlődése elképzelhetetlen Transzilvániában. Szerencsére sokkal kevesebb külső tényezőtől függenek a szellemtudományok, melyeknek fejlődése nem is állt meg a háború után, különösen teológiai téren. Ez utóbbi még lendületet is vett. Ezen a téren természetes, de pl. irodalomtörténeti és kimondottan történeti téren nem biztató az az erős felekezeti elkülönítés, melyet mi már nem is veszünk észre, sőt nagyon magától értetődőnek tartunk.

Még egy szomorú dologgal kell szembenoznünk akkor, amikor erről a kérdéstről beszélünk.

Elég, ha csak idézünk Jancsó Elemér dr. cikkéből és máris tisztán áll előttünk a kommentárt talán nem is kérő szomorú valóság: „Nagyon sok fiatal, aki képes volna tudományszakját irodalmilag is művelni, egy-két cikk és előadás után elhallgat. *A közöny és nemtörődömség egyaránt szedik áldozataikat* a fiatal és az idősebb nemzedék soraiból.” Már fentebb említettem, hogy a transzilván természettudományok kontinuitása veszélyeztetve van. De most már ezt a kört ki kell tágítanunk: *minden tudományág veszélyben van*, mert a fiatalságot az általános nemtörődömség valóban elijeszti a komoly tudományos munkától. Mert az kétségtelen, hogy Transzilvániában ma olcsóbb sikereket lehet elérni a szépirodalom terén, de nem olyan értékeseket. Mindenesetre ez a tény élesen rávilágít kisebbségi társadalmunk nagymértékű szervezetlenségére, melynek következtében nincsen bennünk annyi erő, hogy néhány fiatal tudósunk megadjuk a komoly tudományos munkálkodás lehetőségét. Mert ha alaposan megnézzük a transzilvániai magyar tudósok munkáit, mindegyiken felfedezhetjük a jellemző vonását: *a felületességet*. Mindegyik csak ígéret és még nem komoly, kiforrott munka. Mindegyik tudós csak igéri, hogy majd elő fog állani egy alapos munkával, *de jelen körülményei* nem engedik meg azt, hogy minden erejével csak tudományos munkának fekdjék neki. És az évek telnek és a „kedvezőbb körülmények” csak nem jönnek, „Ezért van Transzilvániában különösképpen olyan sok féltudós és soha meg nem jelenő alkotásokban maradt nagy szándék, magyart és embert formálni vágyó meddő akarat.”

Az az érzésem, hogy a transzilvániai kisebbségi magyarság most éli döntő pillanatait. Most került a transzilván magyarság ahhoz a válaszúthoz, melynek egyik ága az élethez, a másik pedig a pusztuláshoz vezet. Most kell megmutatnia azt, hogy túl a hétköznapi élet ezer kicsinyes akadályán, tud áldozatot hozni kultúrájáért. Ha most nem tudja megvetni életének új alapjait, akkor talán örök időkre elkésett.

Áll ez a tudományra, de minden egyéb életviszonylatra is.

Lőrinczy László

Főiskolás élet

Az új főiskolás törvény, amelyet a Monitorul Oficial 69. száma (1937. március 24) közöl, nagyon fontos rendelkezéseket tartalmaz úgy a vizsgák pontos letételére, mint a diákotthonok szervezetére, valamint az egyetemi ifjúságnak az egyetemen kívüli életére vonatkozólag. 15. §-a kimondja, hogy „a hallgatóknak meg van tiltva, hogy részt vegyenek politikai pártokban, és egyesületekben és olyan mozgalmakban vagy megnyilatkozásokban, amelyeknek politikai jellege van. Az ez ellen vétőket exmatrikulálják.” A törvény külön kimondja az egyetemi ifjúsági egyesületek politikamentességét is.

MAGYAR FŐISKOLÁSOK TIMIȘOARAN. Timișoaran is vagyunk egynéhányan magyar diákok. Vagyunk és akarunk lenni diákok is, magyarok is. Timișoarán két egyetemi jellegű főiskola van: A műegyetem (Școala Politehnică), mely electro-gépész és bányász-mérnököket képez ki és a Szépművészeti Akadémia (Academia de Artă Frumoasă), mely rajztanárokat, festő, szobrász és diszítő művészeket nevel. Magyar diákok száma a műegyetemen 28 (absolvens 7), a Szépművészeti Akadémián tanárjelölt 8, művésznövendék 3-an vagyunk. Legtöbbünknek nagyon mostoha anyagi körülményekkel kell küzdeniük, éjjel nappal dolgozniuk, hogy betevő falatjuk és tandíjuk legyen. Nem egynek közülünk éjszakai muzsikálással, táncollással kell megszereznie élet- és tanulási lehetőségeit. Jobbik, de nagyon ritka eshetőség egy-egy gimnazista tanítvány.

Timișoarai magyar körökben még nagyon általános az az álláspont, hogy „tanuljon az, akinek módja van hozzá”. Eppen ezért a diáksegélyezés igen kezdetleges és gyenge. Mégis most már három diák gondol hálás szívvvel a Magyar Nőegyletre, mely napi ellátásukról gondoskodott. Többen munkalehetőségeiket szintén a jótékony célú egyesületnek köszönik. Lektöve túlszűfolt órarenddel, iskolán kívüli munkákkal, csoda-e, hogy nincs időnk a magyar kulturális egyletek munkájába bekapcsolódni? Beérjük évenként egyszeri találkozóval, egy-egy ismerkedési estéllyel, melyen megismerhetjük személy szerint egymást is mikor időnk van, elmegyünk egy-egy kulturális összejövetelre, hogy így maradjon meg a kapcsolatunk a mi társadalmunkkal. *Csapó S.*

AZ 1937-İK ÉVI DIÁKBÁL f. é. január 31-én folyt le a helyi Székely Társaság keretében, az eddigieket is felülmúló sikerrel. A Tonk Emil elnökle, Horváth Ágoston, Koréh Béla, Miszty László és Nagy Zoltán társelnöksége és Oláh Zoltán titkársága alatti tisztikar és főrendzség 56 tagja példás szervezettel és nagy agilitással a diáksegélyezés céljaira az eddigieket jóval felülmúló összeget tudtak összehozni. Midőn ezt a tény lapunk hasábjain örömmel örökítjük meg, egyben példaként is hozzuk fel arra, hogy mekkora erőt képvisel az ifjúság komoly összetartása és szervezett munkája a maga érdekeinek a szolgálatában.

A SZÉKELY TÁRSASÁG két orvosi előadást tartott február folyamán, méltó kezdetül a tervbevett orvosi előadássorozatnak, mely egyrészt a magyar orvostörténet múltját és jelenét ismerteti, másrészt orvosi kérdésekkel foglalkozik. Dr. Pataky Jenő orvostörténész: „A régi híres erdélyi orvosok”-ról beszélt, nagyszámú szemléltető anyagot mutatva be. Az előadás nagy anyagot ölelt fel, (XVI.–XIX. század), rengeteg adattal szolgált régi orvosaink életére vonatkozólag. A második előadást Dr. Parádi Ferenc v. igazgató-főorvos tartotta a XIX.–XX. század híres transsylvaniai orvosairól. Nagy hézagot pótol az előadás, hiszen azt sem tudtuk eddig, kik voltak azok az orvosok, akiknek kitartó harca és építő munkája eredményezte pl. a helyi klinikákat, melynek első vezető tanárai voltak. Feledésbe merülő nagy nevek kerültek elő: Purjesz, Makara, Genersich, Lechner, Apáthy és mások, kiknek országos és néha világhírű munkássága mellett küzdelmük eredményei: a modern egyetemi intézetek itt állanak közöttünk. Mindkét előadónak hálás köszönet jár azért is, hogy más városból fáradtak ide, hogy előadást tarthassanak az ifjúságnak.

A SZÉKELY TÁRSASÁG ORVOSTANHALLGATÓ KÖNYVTÁRA. A Kolozsvári Székely Társaság azzal az elhatározással szervezte meg orvostanhallgatósegélykönyvtárát, hogy az amugy is súlyos nehézségekkel küzdő orvostanhallgatók tanulmányait a lehetőség határain belül megkönnyítse. A megszervezéshez szükséges összeget önkéntes megajánlásokból teremtették elő. Közintézmények adománya 42·6%, Orvosok adománya 34·3%, a könyvtárt igénybevevők használati díja 17·6%, különböző kiadások fedezésére a pénztár adománya 5·5%.

A könyvtár két részből áll:

a) Állandó használati könyvtár. Ebből nem egyes könyveket, hanem az egész tanulmányi évszóló könyvkészletet adunk ki, évi 200 lei használati díjért. Aki ebből a könyvtárból akar könyvet kivenni, az kérést nyújt be a társasághoz, amely a kérést az illető anyagi körülményei szerint bírálja el.

b) A könyvtár második része a luxus-könyvtár. Ebben tartjuk a nem román szak-könyveket, husz lei havi használati díj ellenében bárki kiveheti. A könyveket a következő

forrásokból szereztük be: Magyar orvostanhallgatók 71·8%, könyvkereskedő 17·9% intézeti szolgálat 10·3%. Minden törekvésünk arra irányul, hogy a magyar orvostanhallgatók könyvét mi vásároljuk meg és lehetőleg más idegen beszerzési forrásra ne szoruljunk. A könyvtárt az orvostanhallgatók a következő számarány szerint vették igénybe: I. éves 66·7%, III. éves 11·1%, VI. éves 11·1%, abszolvens 11·1%. Egész könyvsorozat segélyben részesült 44·5%, a luxus könyvtárt igénybe vette 55·5%.

Az orvosok adománya kétféle: pénz és szakkönyv. Az adakozó orvostanhallgatók is könyvvel járultak a könyvtár megszervezéséhez. Az ajándékozott könyvek a következőképen oszlanak meg: orvosok adománya 66·7%, orvostanhallgatók adománya 33·3%. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy minden kérésnek eleget tudtunk tenni, ami nagy szó. Nyugodtan mondhatjuk, hogy nemcsak érdemes, de egyenesen szükséges továbbfejleszteni ezt a tervet, mert a diákság reá van szorulva a könyvtár nyújtotta előnyökre. A Székely Társaság ezúton is köszöni a pártfogók szíves adományait és ismételtlen kéri a jövőre is hozzájárulásukat.

FŐMUNKATÁRSÁK:

Balázs Ferenc, László József

Biró Sándor, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, Tonk Emil, dr. Váro György.

KIADÓHIVATALI titkár: Sinkó Ferenc. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogălniceanu 13 szám, földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehkrona, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u.8. Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekk számla: 4041.

PÉNZKÜLDEMÉNYEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogălniceanu 16, Református kollégium.

Felelős szerkesztő és kiadó: László Dezső.

CENZURAT. „Gloria” Cluj.